

Projektas. Tekstas neredaguotas. 2021-11-03

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuojamas projektas
Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-03-0001
„Skaitmeninio ugdymo turinio kūrimas ir diegimas“

SOCIALINIO UGDYMO BENDROSIOS PROGRAMOS PROJEKTAS

Projektą rengia: Renata Bernotienė, dr. Linas Jašinauskas

Turinys

1. Dalyko paskirtis	2
2. Tikslas ir uždaviniai	2
3. Kompetencijų ugdymas dalyku	3
4. Pasiiekimų sritys	5
5. Socialinio ugdymo pasiekimų raida	6
6. Mokymo(si) turinys¹	11
7. Pasiiekimų vertinimas	18
8. Pasiiekimų lygių požymiai	18

1. Dalyko paskirtis

Socialinis ugdymas skirtas padėti mokiniams plėtoti pozityvų santykių su savimi, kitais žmonėmis, gyventi ir veikti demokratinėje visuomenėje, sparčiai besikeičiančioje daugiakultūrinėje aplinkoje. Mokinys pagal savo galias ir gebėjimus formuojasi požiūrį į pasaulį, jame vykstančius reiškinius, procesus, nagrinėja praeitį, analizuoja dabartį, projektuoja ateitį. Šiam požiūriui formuoti didelę įtaką turi nuolat besikeičianti aplinka, bendraamžių ir suaugusiųjų požiūris į pasaulį, jo reiškinius ir procesus, technologijos, medijos. Pažįstant artimiausią socialinę, kultūrinę, gamtinę aplinką vaikui svarbu ugdyti gebėjimus, įgalinančius suprasti žmones, jų santykius, pažinti jį supantį pasaulį ir jame atsakingai veikti savarankiškai bei drauge su kitais.

Siekama, kad socialinio ugdymo sritis pradinio ugdymo pakopoje apimtų aktualų ir prasmingą turinį, padedantį mokiniui pažinti save kaip asmenį, kaip šeimos, klasės, mokyklos bendruomenės narį, suprasti, kad praeities įvykiai, reiškiniai ir procesai veikia šalies ir jos piliečių dabartį ir ateitį, pažinti demokratinės visuomenės procesus ir atsakingai veikti artimiausioje aplinkoje.

2. Tikslas ir uždaviniai

2.1. Tikslas.

Siekama, kad mokiniai įgytų bendrą supratimą apie žmonių gyvenimą socialinėje, kultūrinėje, gamtinėje aplinkoje, suvoktų joje vykstančius reiškinius ir procesus, jų kaitą laike ir erdvėje, ugdytųsi vertybines nuostatas bei gebėjimus, būtinus aktyviai, prasmingai ir atsakingai veikti kartu su kitais sprendžiant kasdienio gyvenimo bei artimiausios aplinkos problemas.

2.2. Uždaviniai

Siekdami socialinio ugdymo tikslo, mokiniai:

pažindami artimiausią socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką mokosi naudotis įvairiais šaltiniais, jais remiantis išsakyti ir pagrįsti savo nuomonę apie žmonių gyvenimą praeityje, dabartyje ir ateityje;

plėtoja gebėjimus stebėti, tyrinėti artimiausią aplinką bei suprasti save ir kitus žmones, bendraamžių grupėje, bendruomenėje, bendrauti ir bendradarbiauti, būti tolerantiškam, konstruktyviai spręsti iškilančias problemas;

artimiausioje aplinkoje mokosi pastebėti bendruomeniškumo, demokratiškos principų raišką, suprasti piliečio teises ir pareigas, jomis vadovautis priimant sprendimus ir veikiant bendruomenėje;

ugdosi noriai, prasmingai ir atsakingai veikti artimiausioje socialinėje, kultūrinėje ir gamtinėje aplinkoje, siekia ją saugoti ir plėtoti, savo veiklą grįsti darniojo vystymosi principais.

3. Kompetencijų ugdymas dalyku

3.1. Pažinimo kompetencija. Mokiniai pažįsta save, formuojasi pozityvų santykį su savimi, kitais žmonėmis, artimiausia sociokultūrine, gamtine aplinka. Tyrinėdami artimiausioje aplinkoje vykstančius įvykius, reiškinius bei procesus, susijusius su šeimos, klasės, mokyklos bendruomenės gyvenimu, istorija ir gamtine aplinka mokosi nuosekliai ir kryptingai planuoti savo veiklą, pasirinkti ir taikyti tinkamus pažinimo metodus, daryti apibendrinimus ir formuluoti išvadas. Remiantis įvairiuose šaltiniuose nagrinėjama informacija, mokiniai skatinami ją tinkamai pritaikyti pažįstamuose ir naujuose kontekstuose.

Aptardami artimiausios aplinkos (šeimos, klasės, vietos bendruomenės) problemas, santykius su bendraamžiais ir suaugusiais, mokiniai mokomi mąstyti kritiškai, įgytą patirtį pritaikyti praktiškai, siūlyti būdus problemoms spręsti. Mokiniai mokomi suprasti, kad tai pačiai problemai spręsti gali būti daugiau nei vienas būdas. Siekdami išsiaiškinti, mokiniai kelia su aptariama ar aktualia problema (socialiniame, kultūriniame, istoriniame, geografiniame kontekste) susijusius klausimus, atsakydami pateikia argumentus. Mokomi įgytas žinias ar išmoktą problemos sprendimo būdą pritaikyti tokioje pačioje ar analogiškoje situacijoje. Paaškina, kad praityje vykę istoriniai įvykiai veikia dabartį ir ateitį. Atpažįsta ir atskleidžia sąsajas tarp žmogaus veiklos ir jo gyvenamosios aplinkos.

Mokydamiesi (pažindami, tyrinėdami artimiausią sociokultūrinę, gamtinę aplinką, istorinę praeitį) mokiniai ugdo gebėjimus ir nuostatas kryptingai mokytis ir tobulėti, pasitelkia kartojimą kaip pagrindinę įsiminimo strategiją. Mokymosi pradžioje su pagalba, vėliau savarankiškai planuoja mokymosi veiklą, kelia realius tikslus ir uždavinius, nusistato užduočių atlikimo seką ir prioritetus, mokosi rinktis užduočių atlikimo būdus ir joms atlikti reikalingas priemones.

Mokiniai mokosi įsivertinti savo mokymąsi, pasiektus rezultatus, nustatyti sėkmės ir nesėkmės priežastis, numatyti, ką kitą kartą atlikdami panašaus pobūdžio užduotis darytų kitaip. Išsiaiškina, kad mokymuisi/įsiminimui įtakos turi įvairūs veiksniai: užduoties sudėtingumas, nuovargis, alkis ir pan.

3.2. Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija. Mokiniai skatinami pažinti save ir kitus, įžvelgti ir paaiškinti savo ir kitų elgesio ir veiklos artimiausioje aplinkoje priežastis ir pasekmes. Mokiniai mokosi suprasti, kad pozityvus ir atsakingas elgesys padeda bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais ir suaugusiais, siekti tikslų. Dalyvaudami bendrose veiklose, sprenddami kylančius konfliktus/problemas, mokiniai mokosi naudotis nesudėtingomis emocijų valdymo strategijomis. Bendraudami ir bendradarbiaudami su bendraamžiais ir suaugusiais, mokiniai mokosi tinkamai reikšti mintis, toleruoti ir gerbti kitokią nuomonę, išvaizdą, elgesį. Mokosi suprasti, kad žmonės sieja socialiniai ryšiai, kurie grindžiami susitarimais ir įsipareigojimais. Atpažįsta, įvardija ir vadovaujasi vertybėmis, kurios padeda siekti sėkmę asmeniškai ir bendruomenei. Dalyvaudami artimiausioje aplinkoje vykstančiuose procesuose, mokiniai siūlo idėjas pokyčiams. Pagal savo galias prisideda prie šeimos, mokyklos ir bendruomenės gerovės kūrimo.

Atsakingai dalyvauja vietos bendruomenės veikloje, sprenddami konfliktus, išsakydami savo nuomonę stengiasi neįžeisti kito, tausoja savo ir kitų (bendraamžių ir suaugusiųjų) sveikatą. Remdamiesi savo patirtimi, įgytomis žiniomis apie žmonių gyvenimą šiandien, praityje mokosi įžvelgti ryšius tarp rūpinimosi sveikata ir šeimos, klasės, mokyklos, vietos bendruomenės gyvenimo kokybės.

3.3. Kūrybiškumo kompetencija. Tyrinėdami artimiausią socialinę, ekonominę, kultūrinę, gamtinę aplinką, istorinę praeitį, mokiniai skatinami susieti tarpusavyje įvairias žinias, jomis dalintis, pertvarkyti informaciją pasitelkiant turimą patirtį ir vaizduotę, pateikti naujas išvalgas apie nagrinėjamus įvykius, reiškinius ir procesus, kurti artimoje aplinkoje esančių objektų modelius, rekonstrukcijas, vietovės planus, projektuoti, ieškoti savitų problemų sprendimų ir pan.

Dalyvaudami šeimos, klasės, mokyklos, vietos bendruomenės veikloje, mokiniai skatinami kelti ir siūlyti idėjas, kaip spręsti nesudėtingas situacijas/problemas artimiausioje aplinkoje. Mokomi vertinti iškeltas idėjas, argumentuoti savo pasirinkimus, kas ir kaip įgyvendins idėjas, kokie galimi iškeltų idėjų išraiškos būdai, kokios informacijos, išteklių ir laiko reikės joms įgyvendinti. Skatinami prisiimti atsakomybę už savo iškeltas idėjas, konstruktyviai vertinti su jų įgyvendinimu susijusią veiklą, iškilusius sunkumus ir pasiektą rezultatą.

3.4. Pilietiškumo kompetencija. Pažindami ir nagrinėdami žmonių gyvenimą bendruomenėje, mokiniai mokosi suprasti demokratinės visuomenės ir valstybės prigimtį, jos pagrindinius gyvavimo principus ir vertybes (žmogaus teisės ir laisvės, teisingumas, lygybė, aktyvus pilietinis dalyvavimas, atsakomybė ir kt.). Mokiniai mokomi artimiausioje aplinkoje pastebėti ir suprasti demokratinio gyvenimo bruožus, susijusius su žmogaus teisėmis, įstatymais, valstybės valdymo institucijomis, dalyvavimu valstybės valdyme, atpažinti Lietuvos valstybės simbolius (vėliavą, herbą, himną), paaiškinti jų reikšmę, suprasti valstybinių, tautinių, tarptautinių švenčių, atmintinų dienų esmę. Mokiniai mokomi suprasti kas yra pilietis, elementariai nusakyti savo teises ir pareigas. Mokiniai skatinami svarstyti, apie tai, kodėl valstybėms svarbu bendradarbiauti. Mokiniai, pažindami praeitį, mokomi atpažinti pilietiškumo, demokratijos raišką to meto žmonių, bendruomenių gyvenime. Nagrinėjant gamtinės aplinkos įtaką žmonių veiklai ir gyvensenai, gamtinės aplinkos ir žmogaus gyvenimo sąlygų regioninius skirtumus, mokiniai skatinami ugdyti nuostatas savo veiklą grįsti darnaus vystymosi principais.

3.5. Kultūrinė kompetencija. Mokiniai skatinami pažinti ir nagrinėti reikšmingus kultūrinius objektus, reiškinius, elementariai paaiškinti jų reikšmę tautai ir valstybei. Susipažįsta su Lietuvos ir Europos, pasaulio kultūrų tradicijomis. Artimiausioje aplinkoje esančius istorinius, kultūrinius objektus, reiškinius mokiniai skatinami sieti su šeimos, bendruomenės, tautos ir valstybės tradicijomis, įsitraukti į jų puoselėjimą ir naują įprasminimą. Mokiniai skatinami aktyviai ir atsakingai dalyvauti artimiausioje aplinkoje vykstančioje kultūrinėje veikloje (švenčiant valstybines, tarptautines šventes, minint reikšmingų istorinių įvykių datas ir pan.).

Nagrinėdamas žmonių gyvenimo būdą skirtingais istorijos laikotarpiais (priešistorė, senovės istorija, viduramžiai, naujieji laikai, naujausieji laikais) įvardija ir apibūdina panašumus ir skirtumus tarp atskirų kultūrinių grupių bei pačiose grupėse.

3.6. Komunikavimo kompetencija. Kurdami pasakojimus apie dabartį ir praeitį, artimiausioje socialinėje aplinkoje vykstančių reiškinių ir procesų poveikį žmogui mokiniai mokosi parinkti ir vartoti verbalines ir neverbalines raiškos priemones ir formas. Mokiniai mokosi nagrinėti įvairius informacijos šaltinius, parengti pristatymus, kuriuose derina vaizdo medžiagą, garso įrašus ir tekstą.

Bendraudami ir bendradarbiaudami sprendžiant artimiausios aplinkos problemas, dalyvaujant klasės, mokyklos, bendruomenės veiklose, mokiniai mokosi taikyti skirtingas komunikacijos priemones (komunikuodami individualiai bei grupėje).

Bendraudami su draugu/bendraamžiu ir su mokytoju (suaugusiuoju) vartoja skirtingas verbalinės raiškos priemones ir formas.

4. Pasiekimų sritys

Programoje ugdymo turinys pateiktas 1, 2, 3, 4 klasėms. Kiekvieno koncentro turinį sudaro atskiros pasiekimų sritys. Skirstymas sąlygiškas siekiant aiškiau apibrėžti konkrečias dalis, bet tuo pačiu ir atskleisti kiekvienos dalies reikšmę ugdymo programoje ir integracines galimybes:

A. Žmonių gyvenimas kartu (pilietinė sritis) apima mokinio savęs ir bendruomenės santykių pažinimą, socialinius ryšius, gyvenimą demokratinėje visuomenėje, išitraukimą ir veiklą artimiausioje socialinėje aplinkoje.

Šios pasiekimų srities pasiekimai:

- A.1. Artimiausios socialinės aplinkos pažinimas.
- A.2. Dalyvavimas klasės, mokyklos bendruomenės veikloje.
- A.3. Gyvenimas demokratinėje visuomenėje.

B. Žmonių ekonominė veikla (ekonominė sritis) apima ekonominių procesų, vykstančių artimiausioje aplinkoje, pažinimą, verslumo ir finansinio raštingumo ugdymą.

Šios pasiekimų srities pasiekimai:

- B.1. Orientavimasis rinkoje ir asmeninių finansų tvarkymas.
- B.2. Verslas ir verslumo gebėjimų ugdymasis.
- B.3. Ekonominių procesų Lietuvoje ir pasaulyje supratimas.

C. Žmonių gyvenimo kaita (istorinė sritis) apima mokinio supratimą apie praeitį-dabartį-ateitį, suasmenintą žmonių gyvenimo kaitos, jos tęstinumo pažinimą ir naujų prasmų apie praeitį ir dabartį kūrimą.

Šios pasiekimų srities pasiekimai:

- C.1. Istorinės raidos supratimas.
- C.2. Orientavimasis istoriniame laike ir erdvėje.
- C.3. Istorijos tyrimas ir interpretavimas.
- C.4. Istorinio pasakojimo kūrimas.

D. Aplinka ir žmogus (geografinė sritis) apima artimiausios geografinės aplinkos pažinimą, aktyvų tyrinėjimą, siekiant įgyti naujas patirtis ir plėsti supratimą apie pasaulį.

Šios pasiekimų srities pasiekimai:

- D.1. Orientavimasis erdvėje ir žemėlapyje.
- D.2. Gamtinės ir visuomeninės geografijos sistemų pažinimas.
- D.3. Pasaulio geografinis pažinimas.
- D.4. Istorinio pasakojimo kūrimas.

5. Socialinio ugdymo pasiekimų raida

1-2 klasės	3-4 Klasės
A. Žmonių gyvenimas kartu	
A.1. Artimiausios socialinės aplinkos pažinimas	
A.1.1. Apibūdina save, kaip bendruomenės narį, papasakoja apie savo veiklą artimiausioje socialinėje aplinkoje.	A.1.1. Paaiškina, kaip veikia bendruomenė, papasakoja ir pateikia pavyzdžių apie savo veiklą bendruomenėje.
A.1.2. Bendraujant ir bendradarbiaujant su bendraamžiais ir suaugusiais laikosi susitarimų, paaiškina, kad nuomonė, išvaizda, elgesys gali skirtis.	A.1.2. Bendraujant ir bendradarbiaujant su bendraamžiais ir suaugusiais laikosi susitarimų, priima, gerbia kitokią nuomonę, išvaizdą, elgesį. Išklauso, vertina ir atsižvelgia į kito nuomonę.
A.1.3. Mokytojui padedant atsakingai ir saugiai naudojasi virtualia erdve ir jos galimybėmis, nurodo kylančias grėsmes, įvardija, kur kreiptis patarimo, pagalbos.	A.1.3. Atsakingai ir saugiai naudojasi virtualia erdve ir jos galimybėmis, atpažįsta kylančias grėsmes, paaiškina, kur kreiptis patarimo, pagalbos.
A.1.4. Apibūdina savo elgesį, veiklą ir santykį su klasės, mokyklos bendruomenės nariais, nurodo, koks elgesys yra socialiai konstruktyvus, paaiškina konfliktiško elgesio pasekmes.	A.1.4. Numato, ką norėtų ir kaip galėtų keisti klasės, mokyklos bendruomenės santykiuose, pateikia socialiai konstruktyvaus elgesio pavyzdžių, argumentuotai paaiškina konfliktiško elgesio pasekmes, kilus nesutarimams pozityviai juos sprendžia.
A.2. Dalyvavimas klasės, mokyklos bendruomenės veikloje	
A.2.1. Apibūdina dalyvavimo klasės, mokyklos bendruomenės gyvenime naudą. Mokytojui padedant sprendžia nesudėtingas problemas klasės, mokyklos bendruomenėje.	A.2.1. Argumentuotai paaiškina dalyvavimo klasės, mokyklos bendruomenės gyvenime reikšmę ir naudą. Sprendžia nesudėtingas problemas klasės, mokyklos bendruomenėje.
A.2.2. Pastebi ir nurodo savo ir kitų žmonių veiklos klasės, mokyklos bendruomenėje priežastis ir pasekmes.	A.2.2. Pastebi ir argumentuotai paaiškina savo ir kitų žmonių veiklos klasės, mokyklos bendruomenėje priežastis ir pasekmes.
A.2.3. Mokytojui padedant apmąsto ir aptaria asmeninio dalyvavimo ir veiklos klasės, mokyklos bendruomenėje rezultatus.	A.2.3. Apmąsto ir aptaria asmeninio dalyvavimo ir veiklos klasės, mokyklos bendruomenėje rezultatus; apibūdina, kas pasisekė, kas – nepasisekė, nurodo priežastis.
A.3. Gyvenimas demokratinėje visuomenėje	
A.3.1. Pastebi ir nurodo demokratinės visuomenės gyvenimo bruožus.	A.3.1. Apibūdina demokratinės visuomenės gyvenimo bruožus. Pateikia piliečio teisių ir pareigų valstybėje pavyzdžių.
A.3.2. Mokytojui padedant nurodo svarbiausias demokratinės valstybės valdymo institucijas; skiria valstybės ir vietos savivaldos institucijas.	A.3.2. Nurodo svarbiausias demokratinės valstybės valdymo institucijas; skiria valstybės ir vietos savivaldos institucijas, nusako kai kurias jų vykdomas funkcijas ar veiklas.
A.3.3. Nurodo, kodėl svarbu laikytis tvarkos ir taisyklių, įvardija savo teises ir pareigas.	A.3.3. Apibūdina, kodėl svarbu laikytis tvarkos ir taisyklių, nurodo ir paaiškina savo teises ir pareigas.

A.3.4. Nurodo Lietuvos valstybės simbolius; valstybines, tautines šventes, atmintinas dienas, mokytojui padedant paaiškina jų paskirtį.	A.3.4. Paaiškina Lietuvos valstybės simbolių, valstybinių, tautinių, tarptautinių švenčių, atmintinų dienų reikšmę ir paskirtį.
A.3.5. Pastebi ir vertina artimiausioje socialinėje aplinkoje vykstančius procesus; nurodo keletą idėjų (pateikia keletą pasiūlymų), ką norėtų keisti.	A.3.5. Apibūdina ir vertina artimiausioje socialinėje aplinkoje vykstančius procesus; siūlo sprendimus, ką ir kaip galėtų keisti.
B. Žmonių ekonominė veikla*	
B.1. Orientavimasis rinkoje ir asmeninių finansų tvarkymas	
B.1.1. Apibūdina, kas yra pinigai, kaip jie uždirbami ir kokias jų paskirtis.	B.1.1. Paaiškina, kas yra pinigai, kokias jų paskirtis. Nustato ir paaiškina ryšį tarp pajamų ir išlaidų.
B.1.2. Remiantis patirtimi nusako skirtumą tarp norų ir galimybių prekei ar paslaugai įsigyti.	B.1.2. Sprendžia nesudėtingus klausimus, susijusius su asmeniniais finansais.
B.1.3. Nusako, kodėl žmonės skolinasi pinigus ir daiktus ir kodėl skolintis reikia atsakingai.	B.1.3. Nurodo keletą institucijų, teikiančių finansines paslaugas, nusako jų paskirtį. Nusako galimas skolinimo/skolinimosi pasekmes.
B. 2. Verslas ir verslumo gebėjimų ugdymasis	
B.2.1. Nusako, kas yra verslininkas, ką jis veikia.	B.2.1. Apibūdina verslininko veiklą, pateikia pavyzdžių.
B.2.2. Nurodo keletą verslų artimiausioje aplinkoje.	B.2.2. Įvardija, kokį verslą norėtų pradėti ateityje, paaiškina kuo šis verslas būtų naudingas.
B.2.3. Įvardija, kas yra prekė ir paslauga.	B.2.3. Inscenizuoja verslo situacijas ir naudodamasis pagalba kuria nesudėtingą verslo planą.
	B.2.4. Paaiškina, kodėl bendradarbiavimas komandoje padeda pasiekti geresnių rezultatų, pateikia pavyzdžių.
B.3. Ekonominių procesų Lietuvoje ir pasaulyje supratimas	
B.3.1. Paaiškina, kodėl kiekvienam darbui reikia konkrečių įgūdžių.	B.3.1. Paaiškina, kodėl žmogui reikalingas darbas, nusako, kas atsitinka netekus darbo. Palygina įvairių specialybių žmonių darbą.
B.3.2. Nurodo, kokie darbai dirbami verslo įmonėse, o kokie – valstybės institucijose.	B.3.2. Paaiškina, kodėl žmonėms reikalingas prekės ir paslaugas teikia ne tik verslas, bet ir valstybė.
B.3.3. Įvardija, kad Lietuvoje parduodamos prekės yra pagamintos ir kitose šalyse.	B.3.3. Paaiškina, kodėl Lietuvoje parduodamos prekės yra pagamintos ir kitose šalyse.
	B.3.4. Paaiškina, iš kur valstybė gauna pinigų viešųjų paslaugų (pvz. švietimas, sveikatos apsauga, viešosios tvarkos palaikymas ir pan.) teikimui.
	B.3.5. Paaiškina kas yra atsakingas vartojimas, kaip galima paskatinti kitus atsakingai vartoti, sumažinti žalingą poveikį sau, kitiems ir aplinkai.

C. Žmonių gyvenimo kaita	
C.1. Istorinės raidos supratimas	
C.1.1. Remdamasis šeimos, gyvenamosios vietovės istorijos įvykiais, apibūdina žmonių gyvenimo kaitą, jos tęstinumą.	C.1.1. Nurodo keletą reikšmingiausių Lietuvos istorijos įvykių, asmenybių, nustato kaip jie tarpusavyje susiję.
C.1.2. Paaškina, kas yra karta, kaip tarpusavyje yra susijęs skirtingų kartų gyvenimas. Sudaro giminės medį (vaikai, tėvai, seneliai), nusako šeimos narių giminystės ryšius.	C.1.2. Apibūdina ir palygina žmonių gyvenimo būdą skirtingais istorijos laikotarpiais (priešistorė, senovės istorija, viduramžiai, naujieji laikai, naujausieji laikai).
C.1.3. Nurodo keletą reikšmingiausių šeimos, giminės įvykių, švenčių, šeimos tradicijų, nusako kai kurių įvardintų įvykių, tradicijų reikšmę šeimos gyvenime.	C.1.3. Žmonių gyvenimo pokyčius susieja su žmonių gebėjimais kurti darnius santykius tarpusavyje, su gyvenamąja aplinka, technikos ir mokslo atradimais, sukauptos patirties perėmimu.
C.1.4. Pateikia pavyzdžių apie žmonių gyvenimo kaitą praeityje, nurodo kai kurias šios kaitos priežastis.	C.1.4. Nurodo akivaizdžias nagrinėtų istorijos įvykių priežastis, padarinius, asmenybių reikšmingus darbus.
C.2. Orientavimasis istoriniame laike ir erdvėje	
C.2.1. Nurodo ir pavyzdžiais iliustruoja ryšius tarp praeities, dabarties ir ateities kalbėdamas apie save, šeimą, klasę, mokyklą.	C.2.1. Paaškina ir pavyzdžiais iliustruoja nagrinėtų istorijos įvykių sąsajas su dabartimi.
C.2.2. Nurodydamas įvykių, objektų, asmenų veiklos laiką, vartoja laiką nusakančias sąvokas (para, savaitė, mėnuo, metai).	C.2.2. Nurodydamas istorinių įvykių, objektų, asmenybių veiklos laiką, vartoja laiką nusakančias sąvokas (epocha, laikotarpis, pr. Kr., po Kr., tūkstantmetis, amžius).
C.2.3. Nustato istorinių įvykių seką ir juos išdėsto laiko juostoje.	C.2.3. Istorinius įvykius, objektus, asmenybes išdėsto laiko juostoje, paaškina kaip jie tarpusavyje susiję.
C.2.4. Pagal pateiktus požymius žmonių gyvenimo pokyčius priskiria skirtingiems istorijos laikotarpiams.	C.2.4. Priskiria nagrinėtus įvykius ir objektus atskiriems istorijos laikotarpiams (priešistorė, senovės istorija, viduramžiai, naujieji laikai, naujausieji laikai).
C.2.5. Lietuvos žemėlapyje randa ir parodo kai kurių aptartų istorijos objektų vietas.	C.2.5. Lietuvos žemėlapyje randa, parodo ir mokytojui padedant apibūdina aptartų istorinių objektų ir įvykių vietas.
C.3. Istorijos tyrimas ir interpretavimas	
C.3.1. Paaškina, kas yra istorijos šaltinis, ką jis padeda išsiaiškinti apie praeitį.	C.3.1. Nurodo keletą istorijos šaltinių, įvardija jų reikšmingumą atsakant į klausimus apie gyvenamosios vietovės, Lietuvos istoriją.
C.3.2. Atrenka tiesiogiai nusakytą informaciją iš kelių istorijos šaltinių.	C.3.2. Atrenka tiesiogiai ir aiškiai numanomą informaciją iš skirtingų istorijos šaltinių.
C.3.3. Nurodo ir paaškina kai kuriuos skirtumus tarp istorijos šaltinio ir istoriko parašyto teksto.	C.3.3. Pagal pateiktus požymius vertina istorijos šaltiniuose pateiktos informacijos patikimumą.
C.4. Istorinio pasakojimo kūrimas	

C.4.1. Remdamasis keleto istorijos šaltinių informacija pasakoja (žodžiu, naudoja skaitmenines technologijas, sukuria rišlų 2–3 sakinių tekstą, nupiešia piešinį kt.) apie praeities įvykius.	C.4.1. Perteikdamas įvairiais būdais (žodžiu, sukuria rišlų 3–4 sakinių tekstą, nupiešia piešinį, naudoja skaitmenines technologijas ir kt.) savo supratimą apie nagrinėtus Lietuvos ir pasaulio istorijos įvykius, objektus, asmenybes, tikslingai atsirenka informaciją, aiškinimą grindžia žinomais faktais, informacija iš istorijos šaltinių.
C.4.2. Pateikia pavyzdžių, kurie parodo, kad praeityje įvykę įvykiai gali būti aiškinami skirtingai.	C.4.2. Paaškina, kodėl atsiranda skirtingi aiškinimai apie praeityje įvykusius įvykius.
C.4.3. Atsakydamas į klausimus apie šeimos, giminės istorijos įvykius, tinkamai vartoja kai kurias istorijos sąvokas, nustato jų prasmę iš gerai žinomo istorinio konteksto.	C.4.3. Apibūdindamas nagrinėtus Lietuvos ir pasaulio istorijos laikotarpius, tinkamai vartoja istorijos sąvokas, nustato jų prasmę iš nesudėtingo istorinio konteksto.
D. Aplinka ir žmogus**	
D.1. Orientavimasis erdvėje ir žemėlapyje	
D.1.1. Mokytojui padedant orientuojasi realioje erdvėje ir gyvenamojoje aplinkoje.	D.1.1. Remiantis geografinės aplinkos požymiais, naudojantis gamtos ženklais / kompasu, orientuojasi pažįstamoje aplinkoje ir vietovėje.
D.1.2. Orientuojasi realioje erdvėje, apibūdina pažįstamą vietovę pagal judėjimo maršrutą, nurodo keletą reikšmingų objektų, piešiniu/schema vaizduoti kelią į mokyklą.	D.1.2. Orientuojasi artimiausioje aplinkoje, vietovės plane, Lietuvos žemėlapyje ir gaublyje, įvardija juose esančią bendriausią gamtinių ir visuomeninių objektų ir reiškinių informaciją.
D.1.3. Nurodo savo gyvenamosios vietos adresą; Lietuvos žemėlapyje – savo gyvenamąją vietą (miestą, miestelį, kaimą), Lietuvos valstybės sienas, sostinę, geografinius objektus (2–3 didžiausius miestus, upes, ežerus, Baltijos jūrą).	D.1.3. Lietuvos žemėlapyje randa ir parodo svarbiausius geografinius objektus (3–5 didžiausius miestus, upes, ežerus, Baltijos jūrą, transporto, geležinkelio kelius), pasaulio žemėlapyje – žemynus ir vandenynus.
D. 2. Gamtinės ir visuomeninės geografijos sistemų pažinimas	
D.2.1 Skiria gamtinės aplinkos komponentus: žemės paviršius, oras, vanduo augalija ir gyvūnija ir nurodo, kaip jie tarpusavyje susiję.	D.2.1 Apibūdina Žemės paviršių ir paaškina, kuo svarbus Žemę gaubiantis oro ir vandens sluoksnis, augalija ir gyvūnija. Pastebi, atpažįsta gamtinius reiškinius ir procesus, pateikia pavyzdžių.
D.2.2. Nurodo gyvenamosios vietovės gyventojų veiklos ir kultūros bruožus. Stebi aplinką ir įvardija joje vykstančius socialinės, ūkinės veiklos ypatumus.	D.2.2 Apibūdina gyvenamosios vietovės ir Lietuvos gyventojų socialinės, kultūrinės, ūkinės veiklos ypatumus, pateikia pavyzdžių.
D.2.3. Apibūdina, kaip ir kokiais būdais bei priemonėmis žmonės keičia vietos aplinką.	D.2.3 Pateikia pavyzdžių apie gamtos ir žmonių tarpusavio ryšį. Paaškina, kaip žmonės prisitaiko prie skirtingos aplinkos ypatybių. Skiria atsinaujinančius išteklius (saulės, vėjo, vandens energija).
D.3. Pasaulio geografinis pažinimas	

D.3.1. Pavaizduoja ir papasakoja apie savo gyvenamosios vietos / aplinkos (miesto, kaimo) bendriausius bruožus (pastatai, gamtos objektai).	D.3.1.Įvardija ir parodo žemėlapyje bei apibūdina žemynus, vandenynus. Nusako kelias pagrindines Lietuvos gamtos ir žmonių gyvenimo / veiklos ypatybes.
D. 3.2. Pastebi pokyčius artimiausioje aplinkoje ir juos apibūdina, pateikia pavyzdžių (tiesiamas kelias, statomi pastatai ir pan.).	D.3.2 Lygina Lietuvos ir skirtingų pasaulio vietovių žmonių verslų (veiklos) ir gyvenimo būdo kaitą siejant tai su klimatu, gamtos ištekliais, technologijomis.
D.3.3 Pagal keletą požymių nusako artimų, pažįstamų ir tolimų vietovių, teritorijų panašumus ir skirtumus.	D.3.3 Apibūdina žemynus, pateikia pavyzdžių apie žmonių gyvenimą skirtinguose žemynuose. Kelia ir atsako į klausimus, kuo svarbi žmonėms gyvenamoji vieta, aplinka, jų pažinimas.
D.4. Geografinių tyrimų gebėjimai	
D.4.1. Stebint mokyklos aplinką, nagrinėjant tekstinę, vaizdinę informaciją, kelia klausimus: kas? kur – yra? kaip tai atrodo? kodėl ten yra?	D.4.1. Kelia klausimus apie artimiausios (geografinės) aplinkos objektus, vietas, reiškinius.
D.4.2. Nusako, iš kur žmonės sužino apie pasaulį, artimiausią aplinką. Pateikia keletą skirtingų informacijos šaltinių pavyzdžių.	D.4.2. Randa įprastiniuose (spausdintuose, elektroniniuose, aplinkos daiktuose) šaltiniuose geografinę informaciją ir ją tikslingai panaudoja.
D.4.3. Apibūdina, ką vaizduoja ir ką galima sužinoti iš turimų natūralių ir skaitmeninių vaizdinių informacijos šaltinių, aplinkos objektų, pateikia pavyzdžių.	D.4.3. Pavaizduoja artimiausioje geografinėje aplinkoje pastebėtus/stebimus objektų, vietas piešiniu, schema, paprasčiausiu modeliu ir juos pakomentuoja.
D.4.4. Apibūdina natūralioje aplinkoje (lauke) esančius daiktus, vykstančius įvykius, situacijas. Savais žodžiais nusako keletą jų ypatumų, paskirtį.	D.4.4. Pasirenka ir paanalizuoja geografinę priemonę (vaizdą, planą, žemėlapi), apibūdina joje pateiktus / pavaizduotus daiktus, siekia nustatyti jų tarpusavio sąsajas.
D.4.5. Pasakoja apie pasirinktus aplinkos daiktus, įvykius, nusako kaip juos galima tyrinėti.	D.4.5. Parengia trumpą apibendrinantį pasakojimą pasirinkta (geografinė) tema, jį iliustruoja vaizdinėmis ir kitomis priemonėmis.

* Pateikti ekonomikos ir verslumo *Bendrujų programų* rengimo grupės siūlomi mokinių pasiekimai

** Pateikti geografijos *Bendrujų programų* rengimo grupės siūlomi mokinių pasiekimai

6. Mokymo(si) turinys²

6.1. Mokymo(si) turinys. 1 klasė.

6.1.1. Žmonių gyvenimas kartu (A).

6.1.1.1. Aš - bendruomenės narys (aš esu bendruomenės narys; kas yra bendruomenė; kaip save pristatyti naujoje socialinėje aplinkoje; kaip elgtis su kitais bendruomenės nariais; žmonių išvaizda, jausmai, poreikiai, pomėgiai, nuomonės gali būti panašūs ir gali skirtis; kaip ir ko galime vieni iš kitų mokytis).

6.1.1.2. Aš ir kiti žmonės (santykiai su bendraamžiais ir suaugusiais; kaip kalbėti; kaip susikalbėti; kaip išsakyti savo nuomonę; kaip susirasti draugų).

6.1.1.3. Mano klasė, klasės taisyklės (kodėl svarbu kurti taisykles ir jų laikytis; ar galima susitarti dėl klasės taisyklių, kaip tai padaryti, kodėl tai svarbu).

6.1.1.4. Aš ir virtuali erdvė (kaip veikia internetas; kokios informacijos galima rasti internete; kokios interneto teikiamos galimybės ir pavojai).

6.1.1.5. Mano teisės ir pareigos (koku darbu/kuo galiu prisidėti, kad mane supančioje socialinėje aplinkoje (kad aplinkoje, kurioje augu, gyvenu, mokausi) būtų geriau; kodėl svarbu žinoti savo teises ir pareigas).

6.1.1.6. Aš – Lietuvos pilietis (Tėvynė, kurioje gimiau ir augu; mano gimtasis miestas, miestelis, kaimas; asmeninės patirtys, pasakojimai apie tėvynę; valstybės simboliai; kodėl svarbu suprasti valstybės simbolių reikšmę, giedoti himną).

6.1.2. Žmonių ekonominė veikla* (B).

6.1.2.1. Mano norai ir galimybės (kam reikalingi pinigai?; ar viską, ko aš noriu, galiu nusipirkti?; nuo ko priklauso mano pasirinkimo galimybės?)

6.1.2.2. Verslas ir verslumas (verslininkas; verslai mano artimiausioje aplinkoje; prekės ir paslaugos).

6.1.2.3. Ekonominiai procesai artimiausioje aplinkoje (profesijos, darbai verslo įmonėse, valstybinėse institucijose įvairių profesijų žmonių darbas bendruomenei).

6.1.3. Žmonių gyvenimo kaita (C)

6.1.3.1. Praeitis, dabartis ir ateitis (praeities, dabarties ir ateities sąsajos, aš, mano šeima dabar, praeityje ir ateityje; laiko tėkmė ir kaita: kaip suprantame laiką? kaip jis matuojamas? laiką apibrėžiančios sąvokos: para, savaitė, mėnuo, metai, kaip laiką matuodavo praeityje?).

² Socialinio ugdymo programa pradinėse klasėse įgyvendinama integraliai su gamtamokslinio ugdymo programa per pasaulio pažinimo pamokas. Programoje numatytiems mokinių pasiekimams ugdyti pateikiamas ugdymo turinys. Mokytojas pasirenka 30 procentų pateikiamo ugdymo turinio, atsižvelgdamas į mokinių mokymosi galimybes, jų turimą patirtį ir esamus pasiekimus, įsivertindamas pasirenkamojo turinio aktualumą, jo įgyvendinimo kontekstą. Ugdymosi tikslams pasiekti gali būti organizuojamos integruoto ugdymo veiklos, mokinių trumpalaikė ar ilgesnio laikotarpio projektinė veikla, kurios metu mokiniai nuosekliai ir kryptingai ugdytųsi reikalingus gebėjimus.

6.1.3.2. Aš ir mano šeimos istorija (svarbiausi mano, šeimos gyvenimo įvykiai; giminės medis (vaikai, tėvai, seneliai); mano tėvų, senelių, prosenelių gyvenimo būdas, svarbiausi nuveikti darbai, pomėgiai, laisvalaikis; kokios yra mano šeimos, giminės šventės, tradicijos? kodėl šios šventės, tradicijos yra svarbios mano šeimai?).

6.1.3.3. Aš – šeimos istorijos tyrinėtojas (istorijos šaltiniai apie artimų žmonių praeitį (pvz., nuotraukos, laiškai, užrašyti pokalbiai, daiktai ir pan.); kodėl svarbu pažinti savo šeimos istoriją ir ją išsaugoti?).

6.1.4. Aplinka ir žmogus** (D)

6.1.4.1. Orientavimasis realioje erdvėje ir artimiausioje gyvenamojoje aplinkoje: namuose, mokykloje, klasėje (kodėl svarbu žinoti namų adresą? kokius objektus svarbu įsidėmėti pažįstant artimiausią aplinką (mokyklą, klasę); kodėl tai svarbu?).

6.1.4.2. Artimos aplinkos (kambario, klasės, kiemo) planas, elementarūs sutartiniai ženklai (kam reikalingas vietovės planas? kaip jis rengiamas? kuo skiriasi piešinys nuo plano? žinomos vietovės nesudėtingo plano rengimas, elementarus sutartinių ženklų panaudojimas vietovės plane).

6.1.4.3. Kelias į mokyklą (kaip pakeliui į mokyklą, mokykloje, kieme būti saugiam? kelio į mokyklą vaizdavimas elementaria schema; mokyklos vietą žymi adresas; kodėl ji svarbu žinoti?).

6.1.4.4. Orai ir jų pagrindiniai elementai (kaip saulė, vėjas, vanduo lemia orą?).

6.1.4.5. Pažintis su Lietuvos žemėlapiu (pagrindiniai žemėlapio elementai/pagrindinės žemėlapio dalys: pavadinimas, sutartiniai ženklai (legenda); mano gyvenamoji vieta Lietuvos žemėlapyje; kur aš gyvenu? kuo ši vieta ypatinga, kuo ji skiriasi iš kitų?)

6.1.4.6. Metų laikų kaita (kaip keičiasi metų laikai: vasara, rudenis, žiema, pavasaris? metų laikai keičiasi tam tikra tvarka, metų laikų požymiai).

6.1.4.7. Žmogaus sukurti daiktai ir gamtos sukurti aplinkos objektai *(kuo skiriasi žmogaus sukurti daiktai ir gamtos sukurti objektai? kuo jie vertingi?).

*Tema įgyvendinama gamtamoksliniame ugdyme.

6.2. Mokymo(si) turinys. 2 klasė.

6.2.1. Žmonių gyvenimas kartu (A)

6.2.1.1. Ką ir kaip veikiu bendruomenėje? (kokia veikla vyksta bendruomenėje, kurioje kiekvienas yra savitas, unikalus; kaip pažinti save ir kitus bendruomenės narius; kaip išreikšti ir priimti kitokią nuomonę; kaip ugdytis savo vertės, orumo jausmą).

6.2.1.2. Elgesys su bendraamžiais ir suaugusiais (konstruktyvaus elgesio pavyzdžiai, konfliktiško elgesio pasekmės; paprasčiausi būdai nesutarimams spręsti; patyčių prevencija).

6.2.1.3. Bendravimas ir bendradarbiavimas socialinėje aplinkoje (tvarka ir taisyklės veikiant kartu; bendra veikla; bendruomeniškumas; susitarimai).

6.2.1.4. Saugus ir atsakingas elgesys virtualioje erdvėje (kas yra asmens duomenys; kaip ir kodėl juos reikia saugoti; kaip bendrauti virtualioje aplinkoje; elektroninės patyčios: kaip jas atpažinti ir kur kreiptis pagalbos).

6.2.1.5. Klasės, mokyklos tradicijos (kaip kuriamos tradicijos, kodėl jų reikia, kaip tradicijos stiprina žmonių santykius, praturtina ir keičia aplinką, kurioje gyvename).

6.2.1.6. Lietuvos valstybės simboliai ir jų reikšmė (šeima, giminė, tauta, valstybė, pilietis; gyvenamosios vietos heraldika, valstybingumą liudijantys simboliai – vėliava, herbas, himnas, valstybės simbolių ir jų reikšmės aptarimas; didžiavimasis savo šalimi, jos pasiekimais).

6.2.2. Žmonių ekonominė veikla* (B)

6.2.2.1. Mano asmeniniai finansai (kaip uždirbami pinigai; euras; pajamos (kišenpinigiai, dovanos); prekių ir paslaugų kainos; apsipirkimo sprendimai; išlaidos; grąža; skolinimasis).

6.2.2.2. Verslas ir verslumas (remiantis vaikų artima aplinka, mokykloje vykstančių projektų metu atpažinti verslininko savybės; kaip tarpusavyje susiję verslai; prekės, paslaugos; pardavėjai ir pirkėjai).

6.2.2.3. Ekonominiai procesai artimiausioje aplinkoje (kur pagaminti artimiausioje aplinkoje esantys daiktai, kaip jie mus pasiekia, kodėl ne visi daiktai pagaminti Lietuvoje).

6.2.3. Žmonių gyvenimo kaita (C)

6.2.3.1. Žmonių gyvenimo kaita ir tęstinumas (laiko tėkmė ir kartų kaita; praityje gyvenusių žmonių gyvenimo kaitos ir tęstinumo atspindžiai šeimos, giminės istorijoje; istorijos įvykių tarpusavio ryšiai; įvykių trukmė).

6.2.3.2. Gyvenamosios vietovės istorija (mano gyvenamoji vietovė (pastatas, gatvė), mokykla, miestas, miestelis, kaimas seniau ir dabar; įvykiai, asmenybės, kurie keitė vietos žmonių gyvenimą; bendruomenės šventės ir tradicijos; kodėl jos švenčiamos ir svarbios šiandien? žmonių gyvenimą praityje, jų kūrybą atspindintys kūriniai / paminklai; šeimos, giminės ir gyvenamosios vietovės istorijos sąsajos).

6.2.3.3. Aš – praeities tyrinėtojas (kodėl svarbu tyrinėti praeitį / pažinti istoriją? ką gali papasakoti apie praeitį parašyti tekstai, nuotraukos, sukurti dokumentai, meno kūriniai, daiktai, įrengimai, prietaisai, susisiekiimo priemonės, pastatai, piliakalniai ir kt.?).

6.2.4. Aplinka ir žmogus**D.

6.2.4.1. Orientavimasis pagal gamtos požymius (kaip nepasiklysti miške? kaip orientuotis artimiausioje aplinkoje pagal gamtos požymius: saulę, augalus, vabzdžius ir kt.).

6.2.4.2. Orų stebėjimas*(savaitės/mėnesio orų stebėjimas (saulė, debesys, krituliai, oro temperatūra), duomenų fiksavimas, išvados).

6.2.4.3. Lietuvos žemėlapis (kaip žemėlapyje žymimos Lietuvos valstybės ribos, Lietuvos sostinė – Vilnius, pasirinktinai 2–3 didžiausi miestai, upės, ežerai, Baltijos jūra).

6.2.4.4. Gaublys – Žemės modelis (elementari pažintis su gaubliu – Žemės modeliu; kaip gaublyje vaizduojama sausuma, vanduo? žemynai ir vandenynai).

6.2.4.5. Aplinkos stebėjimas (gamtiniai aplinkos objektai; artimiausios gamtinės aplinkos objektų stebėjimas, duomenų fiksavimas, išvados).

6.2.4.6. Žmonių gyvenimas mieste ir kaime (žmonių gyvenimas mieste ir kaime: būstas, darbas, laisvalaikis, pomėgiai).

6.2.4.7. Ką žinai apie profesijas? (kokių būna profesijų? tėvų, giminaičių profesijos? kokių savybių reikia, kad galėtum dirbti tam tikrą darbą? kas gamina prekes, kas teikia paslaugas?).

*Tema įgyvendinama gamtamoksliniame ugdyme.

6.3. Mokymo(si) turinys. 3 klasė.

6.3.1. Žmonių gyvenimas kartu (A)

6.3.1.1. Esu bendruomeniška, bendruomeniškas (pozityvus požiūris į save – bendruomenės narį; diskutuojama, kaip išlikti savimi, turėti savo nuomonę ir ją mokėti apginti nepažeidžiant kitų interesų; kaip sau ir kitiems pripažinti suklydus).

6.3.1.2. Socialiniai ryšiai žmonių bendruomenėje (aktualių probleminių klausimų artimiausioje aplinkoje aptarimas/nagrinėjimas; kaip klausyti ir išklaustyti kitą, priimti kitokią nuomonę; mandagiai nesutikti; išsakyti ir pagrįsti savo nuomonę).

6.3.1.3. Saugus ir atsakingas elgesys virtualioje erdvėje (prasmingas (naudingas) laikas prie kompiuterio; kada ieškoti ir kaip rasti naudingą informaciją internete, kaip ją tikslingai panaudoti).

6.3.1.4. Bendravimas, bendradarbiavimas su bendraamžiais ir suaugusiais (tarimasis, nuomonių derinimas, ieškant visiems priimtino sprendimo, dalyvaujant bendrose veiklose).

6.3.1.5. Vietos bendruomenės tvarka, taisyklės ir tradicijos (tvarkos ir taisyklių laikymosi būtinybė, tradicijų kūrimas ir puoselėjimas; kas yra tradicija, kodėl ją kurti ir palaikyti yra svarbu praeičiai, dabarčiai ir ateičiai).

6.3.1.6. Teisės ir pareigos (teisės ir pareigos namuose, mokykloje; kodėl kiekvienam svarbu žinoti ir suprasti savo teises ir pareigas).

6.3.1.7. Lietuvos valstybė ir pasaulis (valdžia ir valstybė; bendra kalba, kultūra, istorija; iš protėvių paveldėti papročiai ir tradicijos; esame Lietuvos, Europos ir pasaulio piliečiai, Europos Sąjungos simboliai).

6.3.1.8. Lietuvos valstybės simbolių reikšmė ir jų sukūrimo istorija (Lietuvos valstybės simboliai, jų sukūrimo istorija).

6.3.2. Žmonių ekonominė veikla* (B)

6.3.2.1. Rinka (pasitelkiant projektines veiklas ir situacinius žaidimus atpažinti pirkėjo ir pardavėjo vaidmenis; kaina; pinigai, perteklius ir stygius.)

6.3.2.2. Verslas artimiausioje aplinkoje (ko žmonėms reikia?; ko reikia verslui?; veikiantys verslai artimiausioje aplinkoje; skirtingos paskirties prekės ir paslaugos).

6.3.2.3. Darbas verslo įmonėse ir institucijose (profesijos; darbo užmokestis; kodėl svarbu žmogui dirbti?; pasekmės netekus darbo).

6.3.3. Žmonių gyvenimo kaita (C)

6.3.3.1. Lietuvos valstybės kelias (kada ir kodėl susikūrė Lietuvos valstybė? kuo buvo svarbus Žalgirio mūšis? kodėl Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė laikoma sugyvenimo ir tolerancijos pavyzdžiu. Abiejų Tautų Respublika: nuo susitarimo būti kartu iki paieškų likti kartu; ką reiškia gyventi be valstybės: okupacijos ir kova dėl laisvės? Nepriklausomos valstybės kūrimas: Vasario 16-oji ir Kovo 11-oji).

6.3.3.2. Mūsų valstybę kūrusios asmenybės* (Lietuvos karalius – Mindaugas, Lietuvos didieji kunigaikščiai, Lietuvos tautinės valstybės kūrėjai, Kovojančios Lietuvos prezidentas – Jonas Žemaitis-Vytautas, „Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdis“ ir nepriklausomos Lietuvos kūrėjai).

* Pasirinkti ir nagrinėti 2 Lietuvos valstybę kūrusių asmenybių svarbius veiklos epizodus.

6.3.3.3. Viena, bet įvairi Lietuva (esame kilę iš įvairių Lietuvos vietų; kas mus sieja: kalba, vieta (teritorija), istorija, kultūra?).

6.3.3.4. Lietuviai pasaulyje (skirtingų likimų žmonių istorijos įvairiose pasaulio kraštuose; kuriose šalyse gyvena jūsų giminės, kodėl?).

6.3.3.5. Aš – praeities tyrinėtojas (iš ko sužinome apie savo valstybės praeitį? kuo skiriasi legendos, pasakos ir išgalvotos istorijos nuo mokslininkų sukurtų pasakojimų apie praeities įvykius? kas rodo, kad tai įvyko praeityje?).

6.3.4. Aplinka ir žmogus** (D)

6.3.4.1. Pagrindinės pasaulio kryptys (pagrindinės Pasaulio kryptys; kaip susiorientuoti vietovėje; kas padeda orientuotis dieną, kas naktį (saulė, žvaigždės)?).

6.3.4.2. Klasės planas. Vietovės planas, sutartiniai ženklai (kam reikalingas klasės planas? klasės plano/mokyklos teritorijos maketo rengimas ir pristatymas).

6.3.4.3. Lietuvos žemėlapis (didžiausi miestai, upės, ežerai, Baltijos jūra, transporto ir geležinkelio keliai; kokie orientyrai padeda Lietuvos žemėlapyje rasti savo gyvenamąją vietą, gaublyje – savo šalį? menamas žemėlapis).

6.3.4.4. Žemynai ir vandenynai (žemynų ir vandenynų pavadinimai, jų vieta žemėlapyje ir gaublyje; kaip žymimi žemynai ir vandenynai žemėlapyje ir gaublyje? žemynų gamtiniai ypatumai).

6.3.4.5. Orai ir jų ypatingi reiškiniai (kas lemia orų pokyčius? kaip elgtis, kai žaibuoja, kyla stiprus vėjas, liūtis, kruša, potvynis?)

6.3.4.6. Metų laikų kaita (metų laikų požymiai skirtingose Žemės vietose).

6.3.4.7. Lietuvos vieta Europoje. Lietuvos kaimynai (Lietuvos geografinė padėtis Europoje; kaimyninių šalių: Latvijos, Lenkijos, Rusijos, Baltarusijos vieta žemėlapyje, sostinės).

6.3.4.8. Gamtos sąlygų įtaka žmonių gyvenimo būdui (skirtingų gamtos sąlygų įtaka žmonių gyvenimo būdui).

6.3.4.9. Pagrindiniai vandens ir oro taršos šaltiniai* (kas teršia orą ir vandenį? labiausiai vandenį ir orą teršiantys šaltiniai)

*Tema įgyvendinama gamtamoksliniame ugdyme.

6.3.4.10. Lietuvos etnografinių sričių ypatybės (Aukštaitija, Žemaitija, Dzūkija, Suvalkija (Sūduva) ir Mažoji Lietuva ir jų kultūriniai bruožai).

6.3.4.11. Lietuvos ir pasaulio gamtos ir žmonių sukurti kraštovaizdžių pavyzdžiai (kuriuos kraštovaizdžio objektus sukūrė gamta, kuriuos – žmogus?).

6.4. Mokymo(si) turinys. 4 klasė

6.4.1. Žmonių gyvenimas kartu (A)

6.4.1.1. Veikla ir santykiai bendruomenėje (santykiai bendraamžių grupėje, bendruomenėje; bendra veikla; tolerancijos, pagarbos sąvokos, tolerancijos pavyzdžiai skirtinguose kontekstuose; tolerancija ir pagarba įvairovei; aktualios problemos ir jų sprendimo būdai).

6.4.1.2. Konfliktų sprendimas (nesudėtingi būdai, strategijos kylantiems nesutarimams/konfliktams spręsti; diskutuojama, kaip priimti bendrus sprendimus, ką reiškia susitarti, kaip kasdieniame gyvenime taikyti paprastus/nesudėtingus būdus sprendžiant tarpasmenines problemas, konfliktus.).

6.4.1.3. Saugus ir atsakingas elgesys virtualioje erdvėje (kuo naudingi/žalingi kompiuteriniai žaidimai; kaip virtuali erdvė gali įtraukti; kaip netapti priklausomu (kaip apsisaugoti) nuo virtualios erdvės poveikio); socialinių tinklų galimybės ir grėsmės; ar viskas internete yra tiesa.

6.4.1.4. Dalyvavimas vietos bendruomenės gyvenime (kas yra atsakomybė, iniciatyva, lyderystė; koks elgesys yra atsakingas; kokie kasdienio gyvenimo pavyzdžiai tai parodo; idėjų kėlimas sprendžiant aktualius klausimus artimiausioje aplinkoje kaip prisidėjus prie aplinkos pokyčių, pasikeičia ir santykis su ja;).

6.4.1.5. Šventės ir tradicijos (valstybinių, tautinių, tarptautinių švenčių dienos, atmintinos dienos, jų paskirtis ir tradicijos; pagarbus požiūris į tradicijas, religiją, kultūrą).

6.4.1.6. Demokratinė visuomenė (kas yra demokratija; demokratijos bruožai - žmogaus teisės, įstatymai, dalyvavimas valstybės valdyme; Lietuvos Respublikos Konstitucija; svarbiausios valstybės valdymo institucijos - Prezidentas, Seimas, Vyriausybė; svarbiausių valstybės valdymo institucijų paskirtis, pagrindinė veikla).

6.4.1.7. Piliečio teisės, pareigos, veikla valstybei (piliečio teisės ir pareigos; vaiko ir suaugusiojo teisės, pareigos, laisvės, vaiko teisių gynimas; savanorystė; kuo galiu padėti kitam; kodėl tai svarbu, kaip tai padeda stiprinti visuomenę).

6.4.1.8. Svarbiausios Europos Sąjungos institucijos ir jų paskirtis (Europos Parlamentas, Europos Komisija, institucijų paskirtis, pagrindinė veikla).

6.4.2. Žmonių ekonominė veikla* (B)

6.4.2.1. Prekių ir pinigų judėjimas (pirkėjas – vartotojas; gamintojas – pardavėjas; namų ūkis, prekės, paslaugos, išteklių; verslo įmonė; kaina, pardavėjų pajamos, pirkėjų išlaidos, taupymas, bankai).

6.4.2.2. Jeigu būčiau verslininkas (verslo idėja; produktas; darbas komandoje, vartotojai; veiklos planavimas; atsakomybė už savo veiksmus; reklama; konkurencija).

6.4.2.3. Ekonominiai procesai bendruomenėje (verslo įmonių ir valstybinių institucijų sukuriamos prekės ir paslaugos; prekių ir paslaugų kilmės šaltys; kodėl verslas ir namų ūkiai moka mokesčius valstybei?; atsakingas vartojimas).

6.4.3. Žmonių gyvenimo kaita (C)

6.4.3.1. Žmonių gyvenimas skirtingais istorijos laikotarpiais (kodėl istorikai išskiria atskirus istorijos laikotarpius? kas jiems būdinga (priešistorė, senovė, viduramžiai, naujieji laikai, naujausieji laikai)?).

6.4.3.2. Žmonių gyvenamoji erdvė seniau ir dabar (kaip keitėsi žmonių gyvenamieji namai? kodėl žmonės statė ir įsikurdavo rūmuose, pilyse? kaimas ir miestas prieš tūkstantį, šimtą metų, daiktų atsiradimo istorijos*).

* Pasirinkti įdomų iš savo artimiausios aplinkos daiktą, pristatyti jo istoriją.

6.4.3.3. Mokymas ir mokyklos (ko ir kaip mokėsi mokykloje mano bendraamžiai praeityje? pirmosios mokyklos pasaulyje ir Lietuvoje, vadovėliai ir kitos mokymosi priemonės).

6.4.3.4. Žmonių veikla, darbas ir profesijos (kaip keitėsi žmonių veikla, profesijos, jų pasirinkimas? kuo vertėsi žmonės prieš šimtą, tūkstantį metų? kokios profesijos buvo reikalingiausios, kodėl?).

6.4.3.5. Komunikacija, kelionės ir keliautojai (kaip žmonės bendravo, keliavo praeityje? Mano „kelionė“ su žymiausiu Lietuvos / pasaulio keliautoju).

6.4.3.6. Laisvalaikis ir žaidimai (kaip mano bendraamžiai leido laisvalaikį prieš šimtą, tūkstantį metų?).

6.4.3.7. Aš – praeities tyrinėtojas (pagal kokius požymius galima nustatyti tam tikrą istorinį laikotarpį; pasakojimai apie žmonių kasdienį gyvenimą, mokymąsi, darbą, laisvalaikį, kelionės praeityje ir istoriniai dokumentai, seni daiktai, meno kūriniai, fotografijos ir kt., į ką svarbu man atsižvelgti pasakojant apie praeitį? ką apie praeitį pasakoja muziejaus eksponatai?).

6.4.4. Aplinka ir žmogus** (D)

6.4.4.1. Orientavimasis pagal gamtos požymius, kompasas (Pasaulio krypčių nustatymas pagal gamtos požymius (*samanos, skruzdėlynas ir pan.*) ir naudojantis kompasu).

6.4.4.1. Darbas su žemėlapiu (mastelis; naudojimasis žemėlapiu keliaujant, miestai, upės, ežerai, Baltijos jūra, transporto ir geležinkelio keliai, pasaulio žemėlapyje – žemynai ir vandenynai; įvairūs žemėlapiai: šalies, miesto, pasaulio, Europos Sąjungos).

6.4.4.1. Europos Sąjunga, valstybių tarpusavio ryšiai (Lietuvos ir kaimyninių šalių (Latvija, Lenkija, Rusija, Baltarusija) geografinės ypatybės, kalba. Lietuva - Europos Sąjungoje).

6.4.4.1. Lietuvos gamtos išteklių ir jų naudojimas (pagrindiniai Lietuvos gamtiniai išteklių – smėlis, molis, žvyras ir kt. ir jų panaudojimas pramonėje (iš smėlio gaminamas stiklas, iš molio – plytos ir pan.); kodėl Žemės išteklius svarbu naudoti atsakingai?).

6.4.4.1. Lietuvoje gyvenančios tautos (Lietuvoje gyvena ne tik lietuviai, bet ir kitų tautų žmonės; skirtingų tautybių žmonių papročiai, tradicijos, religija).

6.4.4.1. Žmonių ir jų gyvenimo įvairovė pasaulyje (kaip gyvena žmonės (bendraamžiai ir suaugusieji) skirtinguose kraštuose? koks jų gyvenimo būdas, religija, tradicijos ir papročiai?).

6.4.4.1. Gyvenamosios vietos pokyčiai, kraštovaizdžio pasikeitimai, miestų augimas, gamybos įmonių įsikūrimas (kaip ir kodėl keičiasi aplinka, kurioje gyvename? kraštovaizdis (kalvos, lygumos, dykumos, upės, ežerai, jūros) ir jo pokyčiai; kaip kraštovaizdį keičia žmogaus ūkinė veikla (žemės dirbimas, gyvulininkystė)

6.4.4.1. Aplinkos taršos šaltiniai ir jų poveikis vandeniui ir orui* (aplinkos taršos poveikis gamtai ir žmogui; kaip tausoti gamtos išteklius? kaip taupyti elektros energiją, šilumą, vandenį? kaip tinkamai rūšiuoti šiukšles? mokslo ir technikos išradimų, padedančių mažinti aplinkos taršą, pavyzdžiai; atsinaujinančių energijos šaltinių (saulės, vandens, vėjo) panaudojimas žmogaus reikmėms).

*Tema įgyvendinama gamtamoksliniame ugdyme.

6.4.4.1. Teigiama ir neigiama žmogaus ūkinės veiklos įtaka aplinkai (žmogaus ūkinės veiklos, veikiančios aplinką, pavyzdžiai.)

* Pateiktas ekonomikos ir verslumo *Bendrujų programų* rengimo grupės 1–4 kl. mokinių mokymo turinys

** Pateiktas geografijos *Bendrujų programų* rengimo grupės siūlomas 1–4 kl. mokinių mokymo turinys

7. Pasiekimų vertinimas

Šioje programos dalyje pateikiami keturių lygių – slenkstinio, patenkinamo, pagrindinio, aukštesniojo – mokinių socialinio ugdymo srities kokybiniai pasiekimų lygių požymių aprašai. Jais remiamasi įvertinant socialinio ugdymo (pilietinės, ekonominės, istorinės, geografinės sričių) mokinių žinias, supratimą ir gebėjimus. Pasiekimų lygių požymiai padės atpažinti esamus arba tarpinius individualius mokinio pasiekimus ir daromą pažangą, priskirti juos tam tikram pasiekimų lygiui pusmečio, metų pabaigoje bei planuoti tolesnį ugdymą(si).

Atsižvelgiant į socialinio ugdymo dalyko pobūdį ir individualius mokinių gebėjimus, rekomenduojama vertinti ne vien galutinį mokymosi rezultatą (žinios, atliktos užduotys ir socialinio ugdymo pasiekimai) bet ir patį socialinio ugdymo procesą. Tokia vertinimo nuostata skatintų mokinių saviugdą ir mokymosi motyvaciją, padėtų augti jų savimonei ir savivertei, leistų patirti socialinio ugdymo džiaugsmą ir kūrybinį pasitenkinimą.

8. Pasiekimų lygių požymiai

8.1. Pasiekimų lygių požymiai. 1-2 klasės

PASIEKIMŲ SRITIS			
A. ŽMONIŲ GYVENIMAS KARTU			
A1. Artimiausios socialinės aplinkos pažinimas			
Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
A. 1.1.1. Atsakydamas į nesudėtingus klausimus atpažįsta, kad yra bendruomenės (šeimos, klasės, mokyklos) narys.	A.1.1.2. Nurodo, kad yra bendruomenės (šeimos, klasės, mokyklos) narys, įvardija, ką veikia bendruomenėje.	A.1.1.3. Apibūdina save, kaip bendruomenės narį, papasakoja apie savo veiklą artimiausioje socialinėje aplinkoje.	A.1.1.4. Paaškina, ką ir kaip veikia bendruomenėje, pateikia veiklos artimiausioje aplinkoje pavyzdžių.
A.1.2.1. Bendraujant ir bendradarbiaujant su bendraamžiais ir suaugusiais laikosi susitarimų, atsakydamas į nesudėtingus klausimus įvardija, kad nuomonė, išvaizda, elgesys gali skirtis.	A.1.2.2. Bendraujant ir bendradarbiaujant su bendraamžiais ir suaugusiais laikosi susitarimų, nurodo, kad nuomonė, išvaizda, elgesys gali skirtis.	A.1.2.3. Bendraujant ir bendradarbiaujant su bendraamžiais ir suaugusiais laikosi susitarimų, paaškina, kad nuomonė, išvaizda, elgesys gali skirtis.	A.1.2.4. Bendraujant ir bendradarbiaujant su bendraamžiais ir suaugusiais laikosi susitarimų, argumentuotai paaškina, kad nuomonė, išvaizda, elgesys gali skirtis.

A.1.3.1. Mokytojui padedant atsakingai ir saugiai naudojami virtualia erdve ir jos galimybės.	A.1.3.2. Mokytojui padedant atsakingai ir saugiai naudojami virtualia erdve ir jos galimybės, įvardija kylančias grėsmes, pasako, kur kreiptis pagalbos.	A.1.3.3. Mokytojui padedant atsakingai ir saugiai naudojami virtualia erdve ir jos galimybės, nurodo kylančias grėsmes, įvardija, kur kreiptis patarimo, pagalbos.	A. 1.3.4. Atsakingai ir saugiai naudojami virtualia erdve ir jos galimybės, nurodo kylančias grėsmes, įvardija, kur kreiptis patarimo, pagalbos.
A. 1.4.1. Mokytojui padedant papasakoja apie savo elgesį, veiklą ir santykį su šeimos, klasės, mokyklos bendruomenės nariais, papasakoja, koks elgesys yra socialiai konstruktyvus, įvardija konfliktiško elgesio pasekmes.	A. 1.4.2. Papasakoja apie savo elgesį, veiklą ir santykį su šeimos, klasės, mokyklos bendruomenės nariais, įvardija, koks elgesys yra socialiai konstruktyvus, nusako konfliktiško elgesio pasekmes.	A.1.4.3. Apibūdina savo elgesį, veiklą ir santykį su klasės, mokyklos bendruomenės nariais, nurodo, koks elgesys yra socialiai konstruktyvus, paaiškina konfliktiško elgesio pasekmes.	A. 1.4.4. Apibūdina savo elgesį, veiklą ir santykį su šeimos, klasės, mokyklos bendruomenės nariais, pateikia keletą argumentų, nurodo, koks elgesys yra socialiai konstruktyvus, argumentuotai paaiškina konfliktiško elgesio pasekmes, pateikia pavyzdžių.
A.2. Dalyvavimas klasės, mokyklos bendruomenės veikloje			
Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
A.2.1.1. Įvardija dalyvavimo klasės bendruomenės gyvenime naudą. Mokytojui padedant papasakoja, kokios problemos kyla klasės bendruomenėje.	A.2.1.2. Nurodo dalyvavimo klasės, mokyklos bendruomenės gyvenime naudą. Mokytojui padedant įvardija problemas klasės, mokyklos bendruomenėje.	A.2.1.3. Apibūdina dalyvavimo klasės, mokyklos bendruomenės gyvenime naudą. Mokytojui padedant sprendžia nesudėtingas problemas klasės, mokyklos bendruomenėje.	A.2.1.4. Apibūdina dalyvavimo klasės, mokyklos bendruomenės gyvenime naudą. Sprendžia nesudėtingas problemas klasės, mokyklos bendruomenėje.
A.2.2.1. Atsakydamas į klausimus nurodo žmonių veiklos klasės, mokyklos bendruomenėje priežastis ir pasekmes.	A.2.2.2. Nurodo kai kurias savo ir kitų žmonių veiklos klasės, mokyklos bendruomenėje priežastis ir pasekmes.	A.2.2.3. Pastebi ir nurodo savo ir kitų žmonių veiklos klasės, mokyklos bendruomenėje priežastis ir pasekmes.	A.2.2.4. Paaiškina savo ir kitų žmonių veiklos klasės, mokyklos bendruomenėje priežastis ir pasekmes, pateikia kasdienio gyvenimo pavyzdžių.
A.2.3.1. Mokytojui padedant įvardija, kas pavyko, ką reikėtų keisti aptariant asmeninio dalyvavimo ir veiklos klasės,	A.2.3.2. Pagal mokytojo pateikiamus klausimus nurodo, kas pavyko, ką reikėtų keisti	A.2.3.3. Mokytojui padedant apmąsto ir aptaria asmeninio dalyvavimo ir veiklos klasės,	A.2.3.4. Mokytojui padedant apmąsto ir paaiškina (kas pavyko, ką reikėtų keisti) asmeninio dalyvavimo ir veiklos klasės,

mokyklos bendruomenėje rezultatus.	dalyvaujant klasės, mokyklos bendruomenės veikloje.	mokyklos bendruomenėje rezultatus.	mokyklos bendruomenėje rezultatus, pateikia keletą veiklos pavyzdžių.
A.3. Gyvenimas demokratinėje visuomenėje			
Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
A.3.1.1. Atsakydamas į klausimus įvardija kai kuriuos demokratinės visuomenės gyvenimo bruožus.	A.3.1.2. Nurodo kai kuriuos artimiausioje socialinėje aplinkoje pastebėtus demokratinės visuomenės gyvenimo bruožus.	A.3.1.3. Pastebi ir nurodo demokratinės visuomenės gyvenimo bruožus.	A.3.1.4. Argumentuotai apibūdina demokratinės visuomenės gyvenimo bruožus.
A.3.2.1. Atsakydamas į nesudėtingus klausimus nurodo keletą demokratinės valstybės valdymo institucijų.	A.3.2.2. Mokytojui padedant įvardija keletą demokratinės valstybės valdymo institucijų.	A.3.2.3. Mokytojui padedant nurodo svarbiausias demokratinės valstybės valdymo institucijas; skiria valstybės ir vietos savivaldos institucijas.	A.3.2.4. Nurodo svarbiausias demokratinės valstybės valdymo institucijas; įvardija keletą požymių, kuo jos skiriasi nuo vietos savivaldos institucijų.
A.3.3.1. Nusako, kam reikalingos taisyklės, mokytojui padedant įvardija savo teises ir pareigas.	A.3.3.2. Papasakoja, kodėl svarbu laikytis tvarkos ir taisyklių, įvardija savo teises ir pareigas.	A.3.3.3. Nurodo, kodėl svarbu laikytis tvarkos ir taisyklių, įvardija savo teises ir pareigas.	A.3.3.4. Paaškina, kodėl svarbu laikytis tvarkos ir taisyklių, nusako savo teises ir pareigas, pateikia kasdienio gyvenimo pavyzdžių.
A.3.4.1. Atpažįsta Lietuvos valstybės simbolius ir juos įvardija.	A.3.4.2. Įvardija Lietuvos valstybės simbolius, valstybinių ir tautinių švenčių dienas, atmintinas dienas. Papasakoja, kaip jos minimos.	A.3.4.3. Nurodo Lietuvos valstybės simbolius; valstybines, tautines šventes, atmintinas dienas, mokytojui padedant paaškina jų paskirtį.	A.3.4.4. Apibūdina Lietuvos valstybės simbolius, valstybinių, tautinių, atmintinų švenčių dienas, paaškina jų paskirtį.
A.3.5.1. Pastebi ir papasakoja apie artimiausioje socialinėje aplinkoje vykstančius procesus.	A.3.5.2. Pastebi ir vertina kai kuriuos artimiausioje socialinėje aplinkoje vykstančius procesus.	A.3.5.3. Pastebi ir vertina artimiausioje socialinėje aplinkoje vykstančius procesus; nurodo keletą idėjų (pateikia keletą pasiūlymų), ką norėtų keisti.	A.3.5.4. Pastebi ir vertina artimiausioje socialinėje aplinkoje vykstančius procesus; pateikia originalių idėjų (pasiūlymų), ką ir kaip norėtų keisti.
PASIEKIMŲ SRITIS			

B. ŽMONIŲ EKONOMINĖ VEIKLA			
B.1. Orientavimasis rinkoje ir asmeninių finansų tvarkymas			
Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
B.1.1.1. Atpažįsta pinigus, pateikus klausimus papasakoja, ką gali už juos nusipirkti.	B.1.1.2. Nurodo, kas yra pinigai, kaip jie uždirbami, kam jie naudojami.	B.1.1.3. Apibūdina, kas yra pinigai, kaip jie uždirbami ir kokia jų paskirtis.	B.1.1.4. Paaškina, kas yra pinigai, kaip jie uždirbami ir kam jie naudojami, pateikia pavyzdžių iš asmeninės patirties.
B.1.2.1. Pateikus klausimus įvardija, ką norėtų ir galėtų nusipirkti.	B.1.2.2. Remiantis patirtimi papasakoja, ką norėtų ir galėtų nusipirkti.	B.1.2.3. Remiantis patirtimi nusako skirtumą tarp norų ir galimybių prekei ar paslaugai įsigyti.	B.1.2.4. Remiantis patirtimi argumentuotai paaškina skirtumą tarp norų ir galimybių prekei ar paslaugai įsigyti.
B.1.3.1. Mokytojui padedant nurodo, kas yra skolinimasis.	B.1.3.2. Pagal pateiktą pavyzdį paaškina, kodėl žmonės skolinasi.	B.1.3.3. Nusako, kodėl žmonės skolinasi pinigus ir daiktus ir kodėl skolintis reikia atsakingai.	B.1.3.4. Nusako, kodėl žmonės skolinasi, paaškina skolinimosi pasekmes.
A.2. Verslas ir verslumo gebėjimų ugdymasis			
B.2.1.1. Pateikus klausimus paaškina, kas yra verslininkas, įvardija, ką jis veikia.	B.2.1.2. Papasakoja, kas yra verslininkas, ką jis veikia.	B.2.1.3. Nusako, kas yra verslininkas, ką jis veikia.	B.2.1.4. Apibūdina, kas yra verslininkas, paaškina, ką jis veikia.
B.2.2.1. Pateikus pavyzdžių nurodo kai kurias verslus artimiausioje aplinkoje.	B.2.2.2. Nurodo kai kurias artimoje aplinkoje esančių verslų veiklas.	B.2.2.3. Nurodo keletą verslų artimiausioje aplinkoje.	B.2.2.4. Nurodo keletą verslų artimiausioje aplinkoje, paaškina, kuo jie naudingi bendruomenei.
B.2.3.1. Įvardija prekę ir paslaugą.	B.2.3.2. Nurodo, kas yra prekė ir paslauga.	B.2.3.3. Įvardija, kas yra prekė ir paslauga.	B.2.3.4. Paaškina, kas yra prekė ir paslauga, nurodo prekės ir paslaugos pavyzdžių.
B.3. Ekonominių procesų Lietuvoje ir pasaulyje supratimas			
B.3.1.1. Pateikus klausimus įvardija, kokių įgūdžių reikia konkrečiam darbui.	B.3.1.2. Nurodo, kokių įgūdžių reikia konkrečiam darbui.	B.3.1.3. Paaškina, kodėl kiekvienam darbui reikia konkrečių įgūdžių.	B.3.1.4. Paaškina, kodėl kiekvienam darbui reikia konkrečių įgūdžių, pateikia pavyzdžių iš artimiausios aplinkos.
B.3.2.1. Mokytojui padedant įvardija, kokie darbai dirbami verslo įmonėse, kokie – valstybinėse institucijose.	B.3.2.2. Pagal pateiktus pavyzdžius nurodo, kokie darbai dirbami verslo įmonėse,	B.3.2.3. Nurodo, kokie darbai dirbami verslo įmonėse, kokie – valstybinėse institucijose.	B.3.2.4. Pateikia pavyzdžių ir palygina, kokie darbai dirbami verslo įmonėse, kokie – valstybinėse institucijose.

	kokie – valstybinėse institucijose.		
B.3.3.1. Mokytojui padedant papasakoja, kad Lietuvoje parduodamos prekės yra pagamintos ir kitose šalyse.	B.3.3.2. Nurodo, kad Lietuvoje parduodamos prekės yra pagamintos ir kitose šalyse.	B.3.3.3. Įvardija, kad Lietuvoje parduodamos prekės yra pagamintos ir kitose šalyse.	B.3.3.4. Paaškina, kad Lietuvoje parduodamos prekės yra pagamintos ir kitose šalyse.
PASIEKIMŲ SRITIS			
C. ŽMONIŲ GYVENIMO KAITA			
C.1. Istorinės raidos supratimas			
Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
C.1.1.1. Pateikia keletą pasikeitimų, kurie iliustruoja žmonių gyvenimo kaitą.	C.1.1.2. Pateikia keletą pasikeitimų, kurie iliustruoja žmonių gyvenimo kaitą, jos tęstinumą.	C.1.1.3. Apibūdina žmonių gyvenimo kaitą, jos tęstinumą.	C.1.1. 4. Paaškina žmonių gyvenimo kaitą, jos tęstinumą, pateikia faktų, pavyzdžių.
C.1.2.1. Mokytojui padedant sudaro giminės medį (vaikai, tėvai), nurodo tėvų, senelių vardus, įvardija giminystės ryšius.	C.1.2.2. Mokytojui padedant paaškina, kas yra karta, sudaro giminės medį (vaikai, tėvai), įvardija giminystės ryšius.	C.1.2.3. Paaškina, kas yra karta, kaip tarpusavyje yra susijęs skirtingų kartų gyvenimas. Sudaro giminės medį (vaikai, tėvai, seneliai), nusako šeimos narių giminystės ryšius.	C. 1.2.4. Paaškina, kas yra karta, kaip jos keičiasi, sudaro giminės medį (vaikai, tėvai, seneliai, proseneliai), nusako šeimos narių giminystės ryšius.
C.1.3.1. Nurodo keletą reikšmingiausių šeimos įvykių, švenčių ar šeimos tradicijų. Papasakoja apie išimtiną šeimos šventę.	C.1.3.2. Nurodo keletą reikšmingiausių šeimos, giminės įvykių, švenčių, tradicijų.	C.1.3.3. Nurodo keletą reikšmingiausių šeimos, giminės įvykių, švenčių, tradicijų, nusako kai kurių įvardintų įvykių, tradicijų reikšmę šeimos gyvenime.	C.1.3.4. Nurodo keletą reikšmingiausių šeimos, giminės įvykių, švenčių, tradicijų, paaškina įvardintų įvykių, tradicijų reikšmę šeimos gyvenime.
C.1.4.1. Pateikia keletą pavyzdžių apie pasikeitimus žmonių gyvenamojoje aplinkoje, daiktuose.	C.1.4.2. Pateikia pavyzdžių apie žmonių gyvenimo kaitą praeityje.	C.1.4.3. Pateikia pavyzdžių apie žmonių gyvenimo kaitą praeityje, nurodo kai kurias šios kaitos priežastis.	C.1.4.4. Pateikia pavyzdžių apie žmonių gyvenimo kaitą praeityje, nurodo šios kaitos priežastis.
C.2. Orientavimasis istoriniame laike ir erdvėje			
Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
C.2.1.1. Nurodo kai kuriuos ryšius tarp praeities, dabarties ir	C. 2.1.2. Nurodo ir pavyzdžiais iliustruoja kai kuriuos ryšius	C. 2.1.3. Nurodo ir pavyzdžiais iliustruoja ryšius tarp praeities,	C. 2.1.4. Paaškina ir pavyzdžiais iliustruoja ryšius tarp praeities,

ateities kalbėdamas apie save, šeimą, klasę, mokyklą.	tarp praeities, dabarties ir ateities kalbėdamas apie save, šeimą, klasę, mokyklą.	dabarties ir ateities kalbėdamas apie save, šeimą, klasę, mokyklą.	dabarties ir ateities kalbėdamas apie save, šeimą, klasę, mokyklą.
C. 2.2.1. Pasakodamas apie praeities įvykius, vartoja laiką nusakančias sąvokas (para, savaitė, mėnuo, metai).	C. 2.2.2. Pasakodamas apie praeities įvykius, objektus, asmenų veiklos laiką, vartoja laiką nusakančias sąvokas (para, savaitė, mėnuo, metai).	C. 2.2.3. Nurodydamas įvykių, objektų, asmenų veiklos laiką, vartoja laiką nusakančias sąvokas (para, savaitė, mėnuo, metai).	C. 2.2.4. Apibūdindamas įvykių, objektų, asmenų veiklą, vartoja laiką nusakančias sąvokas (para, savaitė, mėnuo, metai).
C. 2.3.1. Pagal pavyzdį nustato istorinių įvykių seką.	C. 2.3.2. Nustato istorinių įvykių seką.	C. 2.3.3. Nustato istorinių įvykių seką ir juos išdėsto laiko juostoje.	C. 2.3.4. Nustato istorinių įvykių seką, juos išdėsto laiko juostoje ir įvardija jų tarpusavio ryšius.
C.2.4.1. Pagal pateiktus požymius ir papildomą informaciją kai kuriuos žmonių gyvenimo pokyčius priskiria skirtingiems istorijos laikotarpiams.	C.2.4.2. Pagal pateiktus požymius ir papildomą informaciją žmonių gyvenimo pokyčius priskiria skirtingiems istorijos laikotarpiams.	C.2.4.3. Pagal pateiktus požymius žmonių gyvenimo pokyčius priskiria skirtingiems istorijos laikotarpiams.	C.2.4.4. Žmonių gyvenimo pokyčius priskiria skirtingiems istorijos laikotarpiams.
C.2.5.1. Mokytojui padedant Lietuvos žemėlapyje atpažįsta kai kurių aptartų istorijos objektų vietas.	C.2.5.2. Lietuvos žemėlapyje atpažįsta kai kurių aptartų istorijos objektų vietas.	C.2.5.3. Lietuvos žemėlapyje randa ir parodo kai kurių aptartų istorijos objektų ir įvykių vietas.	C.2.5.4. Randa ir parodo, mokytojui padedant, apibūdina Lietuvos žemėlapyje kai kurių aptartų istorijos objektų, įvykių vietas.
C.3. Istorijos tyrimas ir interpretavimas			
Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
C.3.1.1. Mokytojui padedant nusako, kas yra istorijos šaltinis, papasakoja ką jis padeda išsiaiškinti apie praeitį.	C.3.1.2. Nurodo, kas yra istorijos šaltinis, papasakoja ką jis padeda išsiaiškinti apie praeitį.	C.3.1.3. Paaiškina, kas yra istorijos šaltinis, ką jis padeda išsiaiškinti apie praeitį.	C.3.1.4. Nurodo keletą istorijos šaltinių, vertina jų reikšmingumą atsakant į klausimus apie praeitį.
C.3.2.1. Mokytojui padedant atrenka tiesiogiai nusakytą informaciją iš istorijos šaltinio.	C.3.2.2. Atrenka tiesiogiai nusakytą informaciją iš istorijos šaltinio.	C.3.2.3. Atrenka tiesiogiai nusakytą informaciją iš kelių istorijos šaltinių.	C.3.2.4. Atrenka tiesiogiai nusakytą informaciją iš kelių istorijos šaltinių, formuluoja klausimus apie praeitį, kuriuos norėtų nagrinėti.

C.3.3.1. Mokytojui padedant papasakoja, koks istorijos šaltinis yra (gali būti) patikimas.	C.3.3.2. Nurodo, koks istorijos šaltinis yra (gali būti) patikimas.	C.3.3.3. Nurodo ir paaiškina, koks istorijos šaltinis yra (gali būti) patikimas.	C.3.3.4. Nurodo ir argumentuotai paaiškina, koks istorijos šaltinis yra (gali būti) patikimas.
C.4. Istorinio pasakojimo kūrimas ir raiška			
Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
C.4.1.1. Mokytojui padedant pasakoja apie praeities įvykius panaudodamas nagrinėto istorijos šaltinio informaciją.	C.4.1.2. Remdamasis nagrinėtų istorijos šaltinių informacija pasakoja (žodžiu, naudoja skaitmenines technologijas, sukuria rišlų 2–3 sakinių tekstą, nupiešia piešinį kt.) apie praeities įvykius.	C.4.1.3. Remdamasis keleto istorijos šaltinių informacija pasakoja (žodžiu, naudoja skaitmenines technologijas, sukuria rišlų 2–3 sakinių tekstą, nupiešia piešinį kt.) apie praeities įvykius.	C.4.1.4. Remdamasis istorijos šaltinių informacija pasakoja (žodžiu, naudoja skaitmenines technologijas, sukuria rišlų 2–3 sakinių tekstą, nupiešia piešinį) apie praeities įvykius.
C.4.2.1. Pagal pateiktus klausimus papasakoja, kad praeityje įvykę įvykiai gali būti aiškinami skirtingai.	C.4.2.2. Įvardija, kad praeityje įvykę įvykiai gali būti aiškinami skirtingai.	C.4.2.3. Pateikia pavyzdžių, kurie parodo, kad praeityje įvykę įvykiai gali būti aiškinami skirtingai.	C.4.2.4. Argumentuota paaiškina, kodėl kai kurie praeityje įvykę įvykiai gali būti aiškinami skirtingai.
C.4.3.1. Atsakydamas į nesudėtingus klausimus apie savo šeimos, giminės istorijos įvykius, vartoja kai kurias istorijos sąvokas.	C.4.3.2. Atsakydamas į klausimus apie savo šeimos, giminės istorijos įvykius, tinkamai vartoja kai kurias istorijos sąvokas.	C.4.3.3. Atsakydamas į klausimus apie šeimos, giminės istorijos įvykius, tinkamai vartoja kai kurias istorijos sąvokas, nustato jų prasmę iš gerai žinomo istorinio konteksto.	C.4.3.4. Atsakydamas į klausimus apie savo šeimos, giminės istorijos įvykius, vartoja ir paaiškina kai kurias istorijos sąvokas.
PASIEKIMŲ SRITIS			
D. APLINKA IR ŽMOGUS			
D.1. Orientavimasis erdvėje ir žemėlapyje			
Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
D.1.1.1. Mokytojui padedant ir pagal nurodytus požymius orientuojasi gyvenamojoje aplinkoje.	D.1.1.2. Mokytojui padedant ir pagal nurodytus požymius orientuojasi realioje erdvėje ir gyvenamojoje aplinkoje.	D.1.1.3. Mokytojui padedant orientuojasi realioje erdvėje ir gyvenamojoje aplinkoje.	D.1.1.4. Pastebi ir paaiškina geografinės aplinkos požymius, pagal juos orientuojasi realioje erdvėje ir gyvenamojoje aplinkoje.
D.1.2.1. Orientuojasi realioje erdvėje, nusako pažįstamą vietovę pagal judėjimo maršrutą, mokytojui padedant nurodo	D.1.2.2. Orientuojasi realioje erdvėje, atsakydamas į klausimus apibūdina pažįstamą vietovę pagal judėjimo	D.1.2.3. Orientuojasi realioje erdvėje, apibūdina pažįstamą vietovę pagal judėjimo maršrutą, nurodo keletą reikšmingų	D.1.2.4. Orientuojasi realioje erdvėje, apibūdina pažįstamą vietovę pagal judėjimo maršrutą, nurodo keletą reikšmingų objektų

keletą reikšmingų objektų, piešiniu vaizduoja kelią į mokyklą.	maršrutą, nurodo keletą reikšmingų objektų, piešiniu/schema vaizduoja kelią į mokyklą.	objektų, piešiniu/schema vaizduoja kelią į mokyklą.	pažįstamoje ir naujoje aplinkoje, piešiniu/schema vaizduoja kelią į mokyklą.
D.1.3.1. Nurodo savo gyvenamosios vietos adresą; mokytojui padedant Lietuvos žemėlapyje – savo gyvenamąją vietą (miestą, miestelį, kaimą).	D.1.3.2. Nurodo savo gyvenamosios vietos adresą; Lietuvos žemėlapyje – savo gyvenamąją vietą (miestą, miestelį, kaimą), mokytojui padedant Lietuvos valstybės sienas, sostinę, geografinius objektus (2–3 didžiausius miestus, upes, ežerus, Baltijos jūrą).	D.1.3.3. Nurodo savo gyvenamosios vietos adresą; Lietuvos žemėlapyje – savo gyvenamąją vietą (miestą, miestelį, kaimą), Lietuvos valstybės sienas, sostinę, geografinius objektus (2–3 didžiausius miestus, upes, ežerus, Baltijos jūrą).	D.1.3.4. Nurodo savo gyvenamosios vietos adresą; Lietuvos žemėlapyje – savo gyvenamąją vietą (miestą, miestelį, kaimą), Lietuvos valstybės sienas, sostinę, geografinius objektus (3–5 didžiausius miestus, upes, ežerus, Baltijos jūrą).
D.2. Gamtinės ir visuomeninės geografijos sistemų pažinimas			
Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
D.2.1.1. Skiria gamtinės aplinkos komponentus: žemės paviršius, oras, vanduo augalija ir gyvūnija ir mokytojui padedant nurodo, kaip jie tarpusavyje susiję.	D.2.1.2. Skiria gamtinės aplinkos komponentus: žemės paviršius, oras, vanduo augalija ir gyvūnija ir atsakydamas į klausimus nurodo, kaip jie tarpusavyje susiję.	D.2.1.3. Skiria gamtinės aplinkos komponentus: žemės paviršius, oras, vanduo, augalija ir gyvūnija ir nurodo, kaip jie tarpusavyje susiję.	D.2.1.4. Skiria gamtinės aplinkos komponentus: žemės paviršius, oras, vanduo augalija ir gyvūnija ir paaikšina, kaip jie tarpusavyje susiję, pateikia pavyzdžių.
D.2.2.1. Nurodo vietos gyventojų veiklos ir kultūros bruožus.	D.2.2.2. Nurodo vietos gyventojų veiklos ir kultūros bruožus. Stebi aplinką ir atsakydamas į klausimus papasakoja apie joje vykstančius socialinio gyvenimo procesus.	D.2.2.3. Nurodo gyvenamosios vietovės gyventojų veiklos ir kultūros bruožus. Stebi aplinką ir įvardija joje vykstančius socialinės, ūkinės veiklos ypatumus.	D.2.2.4. Apibūdina vietos gyventojų veiklos ir kultūros bruožus. Stebi aplinką ir pateikia pavyzdžių apie joje vykstančius socialinio ir kultūrinio gyvenimo procesus.
D.2.3.1. Atsakydamas į klausimus nurodo, kaip ir kokiais būdais bei priemonėmis žmonės keičia vietos aplinką.	D.2.3.2. Nurodo, kaip ir kokiais būdais bei priemonėmis žmonės keičia vietos aplinką.	D.2.3.3. Apibūdina, kaip ir kokiais būdais bei priemonėmis žmonės keičia vietos aplinką.	D.2.3.4. Paaikšina, kaip ir kokiais būdais bei priemonėmis žmonės keičia vietos aplinką.
D.3. Pasaulio geografinis pažinimas			

Slenkstinis (I)	Patenkinamas (I)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
D.3.1.1. Pavaizduoja savo gyvenamosios vietos / aplinkos (miesto, kaimo) bendriausius bruožus (pastatai, gamtos objektai).	D.3.1.2. Pavaizduoja ir nurodo savo gyvenamosios vietos / aplinkos (miesto, kaimo) bendriausius bruožus (pastatai, gamtos objektai).	D.3.1.3. Pavaizduoja ir papasakoja savo gyvenamosios vietos / aplinkos (miesto, kaimo) bendriausius bruožus (pastatai, gamtos objektai).	D.3.1.4. Pavaizduoja (schema/skaitmeninėmis technologijomis) ir papasakoja savo gyvenamosios vietos / aplinkos (miesto, kaimo) bendriausius bruožus (pastatai, gamtos objektai).
D.3.2.1. Su mokytoju aptaria pastebėtus pokyčius artimiausioje aplinkoje.	D.3.2.2. Pastebi pokyčius artimiausioje aplinkoje ir juos apibūdina.	D. 3.2.3. Pastebi pokyčius artimiausioje aplinkoje ir juos apibūdina, pateikia pavyzdžių (tiesiamas kelias, statomi pastatai ir pan.).	D.3.2.4. Pastebi pokyčius artimiausioje aplinkoje ir juos apibūdina, pateikia pavyzdžių (tiesiamas kelias, statomi pastatai ir pan.). Savais žodžiais nusako, šių pokyčių poveikį žmogui ir aplinkai.
D.3.3.1. Su mokytoju aptaria, kuo skiriasi artimos, pažįstamos vietovės nuo tolimų, nepažįstamų vietovių.	D.3.3.2. Įvardija keletą artimų, pažįstamų ir tolimų, teritorijų panašumų ir skirtumų pagal keletą požymių.	D.3.3.3. Pagal keletą požymių nusako artimų, pažįstamų ir tolimų, teritorijų panašumus ir skirtumus.	D.3.3.4. Pagal keletą požymių nusako artimų, pažįstamų ir tolimų, teritorijų panašumus ir skirtumus. Duomenis fiksuoja nesudėtingoje diagramoje.
D.4. Geografinių tyrimų gebėjimai			
Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
D.4.1.1. Stebi mokyklos aplinką, mokytojui padedant nagrinėja paprasčiausią tekstinę, vaizdinę informaciją, kelia klausimus: kas? kur – yra? kaip tai atrodo?	D.4.1.2. Stebint mokyklos aplinką, nagrinėjant tekstinę, vaizdinę informaciją, kelia klausimus: kas? kur – yra? kaip tai atrodo?	D.4.1.3. Stebint mokyklos aplinką, nagrinėjant tekstinę, vaizdinę informaciją, kelia klausimus: kas? kur – yra? kaip tai atrodo? kodėl ten yra?	D.4.1.4. Stebint mokyklos aplinką, nagrinėjant tekstinę, vaizdinę informaciją, kelia klausimus: kas? kur – yra? kaip tai atrodo? kodėl ten yra?; pateikia pavyzdžių.
D.4.2.1. Nusako, iš kur žmonės sužino apie pasaulį, artimiausią aplinką.	D.4.2.2. Nusako, iš kur žmonės sužino apie pasaulį, artimiausią aplinką. Nurodo informacijos šaltinio pavyzdį.	D.4.2.3. Nusako, iš kur žmonės sužino apie pasaulį, artimiausią aplinką. Pateikia keletą skirtingų informacijos šaltinių pavyzdžių.	D.4.2.4. Paaškina, iš kur žmonės sužino apie pasaulį, artimiausią aplinką. Pateikia keletą skirtingų informacijos šaltinių pavyzdžių.
D.4.3.1. Su mokytoju aptaria, ką vaizduoja ir ką galima sužinoti iš	D.4.3.2. Nurodo, ką vaizduoja ir ką galima sužinoti iš turimų	D.4.3.3. Apibūdina, ką vaizduoja ir ką galima sužinoti iš turimų	D.4.3.4. Apibūdina, ką

<p>turimų natūralių ir skaitmeninių vaizdinių informacijos šaltinių, aplinkos objektų.</p>	<p>natūralių ir skaitmeninių vaizdinių informacijos šaltinių, aplinkos objektų.</p>	<p>natūralių ir skaitmeninių vaizdinių informacijos šaltinių, aplinkos objektų, pateikia pavyzdžių.</p>	<p>vaizduoja ir ką galima sužinoti iš turimų natūralių ir skaitmeninių vaizdinių informacijos šaltinių, aplinkos objektų, pateikia pavyzdžių; savais žodžiais paaiškina, kaip informaciją galėtų panaudoti.</p>
<p>D.4.4.1. Nurodo natūralioje aplinkoje (lauke) esančius daiktus, vykstančius įvykius.</p>	<p>D.4.4.2. Apibūdina natūralioje aplinkoje (lauke) esančius daiktus, vykstančius įvykius, situacijas.</p>	<p>D.4.4.3. Apibūdina natūralioje aplinkoje (lauke) esančius daiktus, vykstančius įvykius, situacijas. Savais žodžiais nusako keletą jų ypatumų, paskirtį.</p>	<p>D.4.4.4. Apibūdina natūralioje aplinkoje (lauke) esančius daiktus, vykstančius įvykius, situacijas. Paaškina jų paskirtį, nurodo keletą jų ypatumų.</p>
<p>D.4.5.1. Mokytojui padedant atsako į pateiktus klausimus apie pasirinktus aplinkos daiktus, kai kuriuos įvykius.</p>	<p>D.4.5.2. Atsako į klausimus apie pasirinktus aplinkos daiktus, įvykius.</p>	<p>D.4.5.3. Pasakoja apie pasirinktus aplinkos daiktus, įvykius, nusako kaip juos galima tyrinėti.</p>	<p>D.4.5.4. Pasakoja apie pasirinktus aplinkos daiktus, įvykius, paaiškina kaip juos galima tyrinėti.</p>

8.2. Pasiekimų lygių požymiai. 3-4 klasės

PASIEKIMŲ SRITIS			
A. ŽMONIŲ GYVENIMAS KARTU			
A.1. Artimiausios socialinės aplinkos pažinimas			
Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
A.1.1.1. Įvardija, kaip veikia bendruomenė, pateikia pavyzdį apie savo veiklą bendruomenėje.	A.1.1.2. Papasakoja, kaip veikia bendruomenė, pateikia keletą pavyzdžių apie savo veiklą bendruomenėje.	A.1.1.3. Paaškina, kaip veikia bendruomenė, papasakoja ir pateikia pavyzdžių apie savo veiklą bendruomenėje.	A.1.1.4. Apibūdina, kaip veikia bendruomenė, papasakoja ir pateikia pavyzdžių apie savo veiklą bendruomenėje.
A.1.2.1. Bendraujant ir bendradarbiaujant su bendraamžiais ir suaugusiais laikosi susitarimų, priima kitokią nuomonę, išvaizdą, elgesį.	A.1.2.2. Bendraujant ir bendradarbiaujant su bendraamžiais ir suaugusiais laikosi susitarimų, priima, gerbia kitokią nuomonę, išvaizdą, elgesį.	A.1.2.3. Bendraujant ir bendradarbiaujant su bendraamžiais ir suaugusiais laikosi susitarimų, priima, gerbia kitokią nuomonę, išvaizdą, elgesį. Išklauso, vertina ir atsižvelgia į kito nuomonę.	A.1.2.4. Bendraujant ir bendradarbiaujant su bendraamžiais ir suaugusiais laikosi susitarimų, priima, gerbia kitokią nuomonę, išvaizdą, elgesį. Išklauso, vertina ir atsižvelgia į kito nuomonę. Paaškina, kodėl tai yra svarbu.
A.1.3.1. Atsakingai ir saugiai naudojami virtualia erdve, papasakoja, kur kreiptis pagalbos kilus grėsmei.	A.1.3.2. Atsakingai ir saugiai naudojami virtualia erdve ir jos galimybėmis, pastebi kylančias grėsmes, įvardija, kur kreiptis patarimo, pagalbos.	A.1.3.3. Atsakingai ir saugiai naudojami virtualia erdve ir jos galimybėmis, atpažįsta kylančias grėsmes, paaškina, kur kreiptis patarimo, pagalbos.	A.1.3.4. Atsakingai ir saugiai naudojami virtualia erdve ir jos galimybėmis, atpažįsta kylančias grėsmes, paaškina, kur kreiptis patarimo, pagalbos, nusako žingsnius, kaip tai padaryti.
A.1.4.1. Aptaria savo elgesį, veiklą ir santykį su klasės, mokyklos bendruomenės nariais. Atsakdamas į klausimus papasakoja, koks elgesys yra socialiai konstruktyvus, įvardija konfliktiško elgesio pasekmes; kilus nesutarimams mokytojui padedant juos pozityviai sprendžia.	A.1.4.2. Papasakoja apie savo elgesį, veiklą ir santykį su klasės, mokyklos bendruomenės nariais, mokytojo padedamas nurodo keletą būdų, kurie galėtų padėti keisti klasės, mokyklos bendruomenės narių santykius. Nurodo, koks elgesys yra socialiai konstruktyvus, įvardija konfliktiško elgesio pasekmes,	A.1.4.3. Numato, ką norėtų ir kaip galėtų keisti klasės, mokyklos bendruomenės santykiuose, pateikia socialiai konstruktyvaus elgesio pavyzdžių, argumentuotai paaškina konfliktiško elgesio pasekmes, kilus nesutarimams pozityviai juos sprendžia.	A.1.4.4. Apmąsto savo elgesį, veiklą ir santykį su klasės, mokyklos bendruomenės nariais, įvardija konkrečius būdus, kurie padėtų keisti klasės, mokyklos bendruomenės narių santykius. Apibūdina, koks elgesys yra socialiai konstruktyvus, pateikia pavyzdžių ir juos pakomentuoja, argumentuotai paaškina konfliktiško elgesio pasekmes,

	kilus nesutarimams pozityviai juos sprendžia.		kilus nesutarimams juos pozityviai sprendžia.
A.2. Dalyvavimas klasės, mokyklos bendruomenės veikloje			
Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
A.2.1.1. Atsakydamas į pateikiamus klausimus nusako dalyvavimo klasės, mokyklos bendruomenės gyvenime naudą. Pasiūlo sprendimo būdą elementarioms problemoms spręsti.	A.2.1.2. Įvardija, kuo reikšmingas ir naudingas dalyvavimas klasės, mokyklos bendruomenės gyvenime. Pasiūlo sprendimo būdą elementarioms problemoms spręsti, kai kuriose konfliktinėse situacijose pritaiko nesudėtingus konfliktų sprendimo būdus.	A.2.1.3. Argumentuotai paaiškina dalyvavimo klasės, mokyklos bendruomenės gyvenime reikšmę ir naudą. Sprendžia nesudėtingas problemas klasės, mokyklos bendruomenėje.	A.2.1.4. Argumentuotai paaiškina, kuo reikšmingas ir naudingas dalyvavimas klasės, mokyklos bendruomenės gyvenime, pateikia pavyzdžių. Sprendžia nesudėtingas problemas, siūlo įvairius sprendimo būdus, konfliktinėse situacijose pritaiko tinkamą konflikto sprendimo būdą.
A.2.2.1. Įvardija savo, bendraamžių ir suaugusiųjų veiklos klasės bendruomenėje kai kurias priežastis ir pasekmes.	A.2.2.2. Paaiškina savo, bendraamžių ir suaugusiųjų veiklos klasės, mokyklos bendruomenėje kai kurias priežastis ir pasekmes.	A.2.2.3. Pastebi ir argumentuotai paaiškina savo ir kitų žmonių veiklos klasės, mokyklos bendruomenėje priežastis ir pasekmes.	A.2.2.4. Argumentuotai paaiškina savo, bendraamžių ir suaugusiųjų veiklos klasės, mokyklos bendruomenėje priežastis ir pasekmes, pateikia pavyzdžių.
A.2.3.1. Įvardija, kokiose klasės, mokyklos veiklose dalyvavo, papasakoja, kaip sekėsi.	A.2.3.2. Papasakoja, kokiose klasės, mokyklos veiklose dalyvavo, kas pasisekė, kas – nepasisekė.	A.2.3.3. Apmąsto ir aptaria asmeninio dalyvavimo ir veiklos klasės, mokyklos bendruomenėje rezultatus; apibūdina, kas pasisekė, kas – nepasisekė, nurodo priežastis.	A.2.3.4. Argumentuotai paaiškina, kokiose klasės, mokyklos veiklose dalyvavo, kas pasisekė, kas – nepasisekė, nurodo priežastis.
A.3. Gyvenimas demokratinėje visuomenėje			
Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
A.3.1.1. Mokytojui padedant nusako demokratijos bruožus (žmogaus teisės, įstatymai, rinkimai, dalyvavimas valstybės valdyme). Įvardija, kas yra	A.3.1.2. Nusako demokratijos bruožus (žmogaus teisės, įstatymai, rinkimai, dalyvavimas valstybės valdyme). Įvardija, kas yra pilietis, kokios jo teisės ir pareigos valstybėje.	A.3.1.3. Apibūdina demokratinės visuomenės gyvenimo bruožus. Pateikia piliečio teisių ir pareigų valstybėje pavyzdžių.	A.3.1.4. Nusako demokratijos bruožus (žmogaus teisės, įstatymai, rinkimai, dalyvavimas valstybės valdyme). Apibūdina, kas yra pilietis, tinkamai vartodamas žinomas sąvokas

pilietis, kokios jo teisės ir pareigos valstybėje.			nusako piliečio teises ir pareigas valstybėje.
A.3.2.1. Įvardija svarbiausias valstybės valdymo institucijas.	A.3.2.2. Nurodo svarbiausias valstybės valdymo institucijas; įvardija valstybės, vietos savivaldos institucijas.	A.3.2.3. Nurodo svarbiausias demokratinės valstybės valdymo institucijas; skiria valstybės ir vietos savivaldos institucijas, nusako kai kurias jų vykdomas funkcijas ar veiklas.	A.3.2.4. Nurodo svarbiausias valstybės valdymo institucijas (Prezidentas, Seimas, Vyriausybė), nusako kai kurias jų vykdomas funkcijas ar veiklas. Palygina svarbiausių valstybės ir vietos savivaldos institucijų veiklą.
A.3.3.1. Įvardija susitarimus ir taisykles, kurių laikomasi bendruomenėje, mokytojui padedant nusako savo teises ir pareigas.	A.3.3.2. Paaškina, kodėl svarbu laikytis tvarkos ir taisyklių, įvardija savo teises ir pareigas.	A.3.3.3. Apibūdina, kodėl svarbu laikytis tvarkos ir taisyklių, nurodo ir paaškina savo teises ir pareigas.	A.3.3.4. Apibūdina, kodėl svarbu laikytis tvarkos ir taisyklių, pateikia kasdienių situacijų pavyzdžių, apibūdina savo teises ir pareigas.
A.3.4.1. Įvardija Lietuvos valstybės simbolius; papasakoja, kaip minimos valstybinės, tautinės šventės, atmintinos dienos.	A.3.4.2. Nurodo Lietuvos valstybės simbolius; įvardija valstybinių, tautinių švenčių, atmintinų dienų paskirtį.	A.3.4.3. Paaškina Lietuvos valstybės simbolių, valstybinių, tautinių, tarptautinių švenčių, atmintinų dienų reikšmę ir paskirtį.	A.3.4.4. Apibūdina Lietuvos valstybės simbolių reikšmę; valstybinių, tautinių, tarptautinių švenčių, atmintinų dienų paskirtį.
A.3.5.1. Papasakoja apie kai kuriuos artimiausioje socialinėje aplinkoje vykstančius procesus; pasiūlo sprendimą, ką galėtų keisti.	A.3.5.2. Apibūdina ir vertina artimiausioje socialinėje aplinkoje vykstančius procesus; siūlo sprendimus, ką galėtų keisti.	A.3.5.3. Apibūdina ir vertina artimiausioje socialinėje aplinkoje vykstančius procesus; siūlo sprendimus, ką ir kaip galėtų keisti.	A.3.5.4. Apibūdina ir vertina artimiausioje socialinėje aplinkoje vykstančius procesus; siūlo sprendimus, ką ir kaip galėtų keisti. Demonstruoja iniciatyvą inicijuojant pokytį klasės, mokyklos bendruomenėje.
PASIEKIMŲ SRITIS			
B. ŽMONIŲ EKONOMINĖ VEIKLA			
B.1. Orientavimasis rinkoje ir asmeninių finansų tvarkymas			
Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)

B.1.1.1. Įvardija, kas yra pinigai, pateikus klausimus nusako jų paskirtį, kai kuriuos pajamų ir išlaidų šaltinius.	B.1.1.2. Paaiškina, kas yra pinigai, kokia jų paskirtis. Nurodo kai kuriuos pajamų ir išlaidų šaltinius.	B.1.1.3. Paaiškina, kas yra pinigai, kokia jų paskirtis. Nustato ir paaiškina ryšį tarp pajamų ir išlaidų.	B.1.1.4. Apibūdina, kas yra pinigai, paaiškina, kokia jų paskirtis. Nustato ir paaiškina ryšį tarp pajamų ir išlaidų, pateikia pavyzdžių.
B.1.2.1. Mokytojui padedant sprendžia nesudėtingus klausimus, susijusius su asmeniniais finansais.	B.1.2.2. Pagal pateiktą pavyzdį sprendžia nesudėtingus klausimus, susijusius su asmeniniais finansais.	B.1.2.3. Sprendžia nesudėtingus klausimus, susijusius su asmeniniais finansais.	B.1.2.4. Sprendžia nesudėtingus klausimus, susijusius su asmeniniais finansais, kelia klausimus, įvardija problemas.
B.1.3.1. Įvardija kai kurias institucijas, teikiančias finansines paslaugas, pateikus klausimus nusako kai kurias jų funkcijas.	B.1.3.2. Įvardija keletą institucijų, teikiančių finansines paslaugas, nusako jų paskirtį. Nurodo, kodėl žmonės skolinasi.	B.1.3.3. Nurodo keletą institucijų, teikiančių finansines paslaugas, nusako jų paskirtį. Nusako galimas skolinimo/skolinimosi pasekmes.	B.1.3.4. Nurodo keletą institucijų, teikiančių finansines paslaugas, nusako jų paskirtį. Apibūdina galimas skolinimo/skolinimosi pasekmes.
B.2. Verslas ir verslumo gebėjimų ugdymasis			
Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
B.2.1.1. Įvardija, ką veikia verslininkas, pateikia pavyzdį.	B.2.1.2. Paaiškina, ką veikia verslininkas, pateikia pavyzdžių.	B.2.1.3. Apibūdina verslininko veiklą, pateikia pavyzdžių.	B.2.1.4. Apibūdina verslininko veiklą, pateikia pavyzdžių, modeliuoja elementarias verslo situacijas.
B.2.2.1. Įvardija, kokį verslą norėtų pradėti ateityje.	B.2.2.2. Paaiškina, kokį verslą norėtų pradėti ateityje, pateikus klausimus, nurodo kuo šis verslas būtų naudingas.	B.2.2.3. Įvardija, kokį verslą norėtų pradėti ateityje, paaiškina, kuo šis verslas būtų naudingas.	B.2.2.4. Paaiškina ir pateikia pavyzdžių ką būtina žinoti ir padaryti, kad galėtumėte pradėti verslą.
B.2.3.1. Dalyvauja inscenizuojant nesudėtingas verslo situacijas.	B.2.3.2. Inscenizuoja nesudėtingas verslo situacijas.	B.2.3.3. Inscenizuoja verslo situacijas ir naudodamasis pagalba kuria nesudėtingą verslo planą.	B.2.3.4. Inscenizuoja verslo situacijas ir kuria nesudėtingą verslo planą.
B.2.4.1. Pateikia pavyzdžių apie veiklas, kurias įgyvendinant	B.2.4.2. Nurodo, kodėl bendradarbiavimas komandoje	B.2.4.3. Paaiškina, kodėl bendradarbiavimas komandoje	B.2.4.4. Paaiškina, kaip ir kodėl bendradarbiavimas komandoje

buvo bendradarbiaujama komandoje .	padeda pasiekti geresnių rezultatų.	padeda pasiekti geresnių rezultatų, pateikia pavyzdžių.	padeda pasiekti geresnių rezultatų.
B.3. Ekonominių procesų Lietuvoje ir pasaulyje supratimas			
Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
B.3.1.1. Pateikus klausimus nurodo, kodėl žmogui reikalingas darbas. Įvardija keletą žinomų specialybių.	B.3.1.2. Nurodo, kodėl žmogui reikalingas darbas, įvardija, kas nutinka jo netekus. Papasakoja apie įvairių specialybių žmonių darbą.	B.3.1.3. Paaiškina, kodėl žmogui reikalingas darbas, nusako, kas atsitinka netekus darbo. Palygina įvairių specialybių žmonių darbą.	B.3.1.4. Paaiškina, kodėl žmogui reikalingas darbas, kaip darbas susijęs su pinigų, išteklių ir prekių, paslaugų apytaka, kas atsitinka netekus darbo. Palygina įvairių specialybių žmonių darbą.
B.3.2.1. Įvardija keletą prekių, paslaugų, kurias žmonėms teikia verslas ir valstybė.	B.3.2.2. Nurodo keletą prekių, paslaugų, kurias žmonėms teikia verslas ir valstybė.	B.3.2.3. Paaiškina, kodėl žmonėms reikalingas prekes ir paslaugas teikia ne tik verslas, bet ir valstybė.	B.3.2.4. Pateikia keletą pavyzdžių apie valstybės dalyvavimą ekonomikoje.
B.3.3.1. Nurodo artimiausioje aplinkoje keletą prekių, kurios yra pagamintos Lietuvoje, o kurios kitose šalyse.	B.3.3.2. Nurodo keletą priežasčių kodėl kai kurios Lietuvoje parduodamos prekės yra pagamintos kitose šalyse.	B.3.3.3. Paaiškina, kodėl Lietuvoje parduodamos prekės yra pagamintos ir kitose šalyse.	B.3.3.4. Apibūdina, kaip vyksta prekyba šalies viduje ir su kitomis šalimis.
B.3.4.1. Įvardija, kas moka už viešųjų paslaugų (pvz. švietimas, sveikatos apsauga, viešosios tvarkos palaikymas ir pan.) teikimą.	B.3.4.2. Nurodo, kas moka už viešųjų paslaugų (pvz. švietimas, sveikatos apsauga, viešosios tvarkos palaikymas ir pan.) teikimą.	B.3.4.3. Paaiškina, iš kur valstybė gauna pinigų viešųjų paslaugų (pvz. švietimas, sveikatos apsauga, viešosios tvarkos palaikymas ir pan.) teikimui.	B.3.4.4. Apibūdina, kas yra mokesčiai, pateikia keletą pavyzdžių, kam jie yra panaudojami.
B.3.5.1. Pateikus klausimus paaiškina, kas yra atsakingas vartojimas.	B.3.5.2. Paaiškina, kas yra atsakingas vartojimas ir pateikia pavyzdžių iš artimiausios aplinkos.	B.3.5.3. Paaiškina, kas yra atsakingas vartojimas, kaip galima paskatinti kitus atsakingai vartoti, sumažinti žalingą poveikį sau, kitiems ir aplinkai.	B.3.5.4. Argumentuotai paaiškina, kaip atsakingas vartojimas susijęs su išteklių tausojimu ir aplinkos išsaugojimu.
PASIEKIMŲ SRITIS			
C. ŽMONIŲ GYVENIMO KAITA			
C.1. Istorinės raidos supratimas			
Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)

C.1.1.1. Mokytojui padedant nagrinėtus istorijos įvykius priskiria kai kuriems Lietuvos valstybės istorijos laikotarpiams.	C.1.1.2. Nagrinėtus istorijos įvykius, asmenybių veiklą priskiria kai kuriems Lietuvos valstybės istorijos laikotarpiams.	C.1.1.3. Nagrinėtus istorijos įvykius, asmenybių veiklą priskiria skirtingiems Lietuvos valstybės istorijos laikotarpiams.	C.1.1.4. Nagrinėtus istorijos įvykius, asmenybių veiklą priskiria skirtingiems Lietuvos valstybės istorijos laikotarpiams, paaškina jų reikšmę kuriantis ir plėtojantis Lietuvos valstybei.
C.1.2.1. Atpažįsta žmonių gyvenimo būdą skirtingais istorijos laikotarpiais.	C.1.2.2. Apibūdina žmonių gyvenimo būdą skirtingais istorijos laikotarpiais.	C.1.2.3. Apibūdina ir palygina žmonių gyvenimo būdą skirtingais istorijos laikotarpiais.	C.1.2.4. Apibūdina ir palygina žmonių gyvenimo būdą skirtingais istorijos laikotarpiais Lietuvoje ir pasaulyje.
C.1.3.1. Mokytojo padedamas kai kuriuos žmonių gyvenimo pokyčius susieja su technikos ir mokslo atradimais.	C.1.3.2. Įvardija kai kuriuos žmonių gyvenimo pokyčius, įvykius dėl technikos ir mokslo atradimų.	C.1.3.3. Žmonių gyvenimo pokyčius susieja su žmonių gebėjimais kurti darnius santykius tarpusavyje, su gyvenamąja aplinka, technikos ir mokslo atradimais, sukauptos patirties perėmimu.	C.1.3.4. Paaškina žmonių gyvenimo būdo tęstinumą, perimant sukauptą patirtį, vertina technikos ir mokslo atradimų, kuriamų tarpusavių santykių, su gyvenamąja aplinka įtaka žmonių gyvenimo pokyčiams.
C.1.4.1. Susieja pateiktas istorijos įvykių priežastis ir (ar) padarinius.	C.1.4.2. Nurodo kai kurias akivaizdžias nagrinėtų istorijos įvykių priežastis, padarinius.	C.1.4.3. Nurodo akivaizdžias nagrinėtų istorijos įvykių priežastis, padarinius, asmenybių reikšmingus darbus.	C.1.4.4. Nurodo nagrinėtų istorijos įvykių kai kurias priežastis ir padarinius, reikšmingus darbus.
C.2. Orientavimasis istoriniame laike ir erdvėje			
Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
C.2.1.1. Nurodo, kuo dabartis siejasi su praeitimi.	C.2.1.2. Nurodo ir paaškina kai kurių nagrinėtų istorijos įvykių sąsajas su dabartimi.	C.2.1.3. Paaškina ir pavyzdžiais iliustruoja nagrinėtų istorijos įvykių sąsajas su dabartimi.	C.2.1.4. Istorijos įvykius, objektus, asmenybių veiklą susieja su dabartinių žmonių gyvenimo pokyčiais.
C.2.2.1. Pasakodamas apie istorinių įvykių laiką, vartoja kai kurias laiką nusakančias sąvokas (epocha, laikotarpis, pr. Kr., po Kr., tūkstantmetis, amžius).	C.2.2.2. Pasakodamas apie istorinių įvykių, objektų, asmenybių veiklos laiką, vartoja kai kurias laiką nusakančias sąvokas (epocha, laikotarpis, pr. Kr., po Kr., tūkstantmetis, amžius).	C.2.2.3. Nurodydamas istorinių įvykių, objektų, asmenybių veiklos laiką, vartoja laiką nusakančias sąvokas (epocha, laikotarpis, pr. Kr., po Kr., tūkstantmetis, amžius).	C.2.2.4. Apibūdinamas istorinių įvykių, objektų, asmenybių veiklos laiką, vartoja laiką nusakančias sąvokas (epocha, laikotarpis, pr. Kr., po Kr., tūkstantmetis, amžius).

C.2.3.1. Pagal pateiktus požymius istorinius įvykius, objektus, asmenybes išdėsto laiko juostoje.	C.2.3.2. Istorinius įvykius, objektus, asmenybes išdėsto laiko juostoje, nurodo kuo jie tarpusavyje susiję.	C.2.3.3. Istorinius įvykius, objektus, asmenybes išdėsto laiko juostoje, paaiškina kaip jie tarpusavyje susiję.	C.2.3.4. Laiko juostoje pateikia atrinktus reikšmingus istorinius įvykius, objektus, asmenybes atskleidžiančias istorinę kaitą.
C.2.4.1. Pagal pateiktus požymius priskiria kai kuriuos nagrinėtus įvykius ir objektus atskiriems istorijos laikotarpiams (priešistorė, senovės istorija, viduramžiai, naujieji laikai, naujausieji laikai).	C.2.4.2. Priskiria kai kuriuos nagrinėtus įvykius ir objektus atskiriems istorijos laikotarpiams (priešistorė, senovės istorija, viduramžiai, naujieji laikai, naujausieji laikai).	C.2.4.3. Priskiria nagrinėtus įvykius ir objektus atskiriems istorijos laikotarpiams (priešistorė, senovės istorija, viduramžiai, naujieji laikai, naujausieji laikai).	C.2.4.4. Priskiria nagrinėtus įvykius ir objektus atskiriems istorijos laikotarpiams (priešistorė, senovės istorija, viduramžiai, naujieji laikai, naujausieji laikai), paaiškina kaip jie tarpusavyje susiję.
C.2.5.1. Lietuvos žemėlapyje atpažįsta ar nurodo kai kurių aptartų istorinių objektų vietas.	C.2.5.2. Lietuvos žemėlapyje randa ir parodo aptartų istorinių objektų vietas.	C.2.5.3. Lietuvos žemėlapyje randa, parodo ir mokytojui padedant apibūdina aptartų istorinių objektų ir įvykių vietas.	C.2.5.4. Lietuvos žemėlapyje randa, parodo ir apibūdina aptartų istorinių objektų ir istorijos įvykių vietas.
C.3. Istorijos tyrimas ir interpretavimas			
Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
C.3.1.1. Įvardija istorijos šaltinį, kuris gali padėti atsakyti į klausimus apie gyvenamosios vietovės, Lietuvos istoriją.	C.3.1.2. Nurodo keletą istorijos šaltinių, kurie padėtų atsakyti į klausimus apie gyvenamosios vietovės, Lietuvos istoriją.	C.3.1.3. Nurodo keletą istorijos šaltinių, įvardija jų reikšmingumą atsakant į klausimus apie gyvenamosios vietovės, Lietuvos istoriją.	C.3.1.4. Nurodo keletą istorijos šaltinių, paaiškina jų reikšmingumą atsakant į klausimus apie gyvenamosios vietovės, Lietuvos istoriją.
C.3.2.1. Mokytojui padedant atrenka tiesiogiai ir aiškiai numanomą informaciją iš istorijos šaltinio.	C.3.2.2. Atrenka tiesiogiai ir aiškiai numanomą informaciją iš istorijos šaltinio.	C.3.2.3. Atrenka tiesiogiai ir aiškiai numanomą informaciją iš skirtingų istorijos šaltinių.	C.3.2.4. Atrenka tiesiogiai ir aiškiai numanomą informaciją iš skirtingų istorijos šaltinių, formuluoja klausimus apie praeitį, kuriuos norėtų nagrinėti.
C.3.3.1. Mokytojui padedant pagal pateiktus požymius ir papildomą informaciją vertina istorijos šaltinyje pateiktos informacijos patikimumą.	C.3.3.2. Pagal pateiktus požymius ir papildomą informaciją vertina istorijos šaltinyje pateiktos informacijos patikimumą.	C.3.3.3. Pagal pateiktus požymius vertina istorijos šaltiniuose pateiktos informacijos patikimumą.	C.3.3.4. Vertina istorijos šaltinyje pateiktos informacijos patikimumą.
C.4. Istorinio pasakojimo kūrimas ir raiška			

Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
C.4.1.1. Perteikia įvairiais būdais (žodžiu, sukuria rišlų 3–4 sakinių tekstą, nupiešia piešinį kt.) savo supratimą apie nagrinėtus Lietuvos valstybės ir pasaulio istorijos laikotarpius. Mokytojui padedant naudoja skaitmenines technologijas.	C.4.1.2. Perteikdamas įvairiais būdais (žodžiu, sukuria rišlų 3–4 sakinių tekstą, nupiešia piešinį kt.) savo supratimą apie nagrinėtus Lietuvos valstybės ir pasaulio istorijos laikotarpius, renka informaciją, nuosekliai reiškia mintis, iš dalies remiasi istorijos šaltiniais. Mokytojui padedant naudoja skaitmenines technologijas.	C.4.1.3. Perteikdamas įvairiais būdais (žodžiu, sukuria rišlų 3–4 sakinių tekstą, nupiešia piešinį, naudoja skaitmenines technologijas kt.) savo supratimą apie nagrinėtus Lietuvos ir pasaulio istorijos įvykius, objektus, asmenybes, tikslingai atsirenka informaciją, aiškinimą grindžia žinomais faktais, iš dalies informacija iš istorijos šaltinių.	C.4.1.4. Perteikdamas įvairiais būdais (žodžiu, sukuria rišlų 3–4 sakinių tekstą, nupiešia piešinį kt.) savo supratimą apie nagrinėtus Lietuvos ir pasaulio istorijos įvykius, objektus, asmenybes, tikslingai atsirenka informaciją, nuosekliai reiškia mintis, istorijos šaltinius panaudoja aiškinimo pagrindimui. Mokytojui padedant naudoja skaitmenines technologijas.
C.4.2.1. Mokytojui padedant įvardija keletą priežasčių kodėl atsiranda skirtingi aiškinimai apie praeityje įvykusius įvykius.	C.4.2.2. Įvardija keletą priežasčių kodėl atsiranda skirtingi aiškinimai apie praeityje įvykusius įvykius.	C.4.2.3. Paaškina, kodėl atsiranda skirtingi aiškinimai apie praeityje įvykusius įvykius.	C.4.2.4. Paaškina, kodėl atsiranda skirtingi aiškinimai apie praeityje įvykusius įvykius, pateikia pavyzdžių.
C.4.3.1. Atsakydamas į klausimus apie nagrinėtus Lietuvos ir pasaulio istorijos laikotarpius vartoja kai kurias istorijos sąvokas.	C.4.3.2. Apibūdindamas nagrinėtus Lietuvos ir pasaulio istorijos laikotarpius tinkamai vartoja kai kurias istorijos sąvokas, nustato jų prasmę iš gerai žinomo istorinio konteksto.	C.4.3.3. Apibūdindamas nagrinėtus Lietuvos ir pasaulio istorijos laikotarpius tinkamai vartoja kai kurias istorijos sąvokas, nustato jų prasmę iš nesudėtingo istorinio konteksto.	C.4.3.4. Apibūdindamas nagrinėtus Lietuvos ir pasaulio istorijos laikotarpius tinkamai vartoja ir paaškina istorijos sąvokas.
PASIEKIMŲ SRITIS			
D. APLINKA IR ŽMOGUS			
D.1. Orientavimasis erdvėje ir žemėlapyje			
Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
D.1.1.1. Remiantis geografinės aplinkos požymiais, mokytojui padedant naudojantis gamtos ženklais / kompasu, orientuojasi pažįstamoje aplinkoje.	D.1.1.2. Remiantis geografinės aplinkos požymiais, mokytojui padedant naudojantis gamtos ženklais / kompasu, orientuojasi pažįstamoje aplinkoje ir vietovėje.	D.1.1.3. Remiantis geografinės aplinkos požymiais, naudojantis gamtos ženklais / kompasu, orientuojasi pažįstamoje aplinkoje ir vietovėje.	D.1.1.4. Remiantis geografinės aplinkos požymiais, naudojantis gamtos ženklais / kompasu, orientuojasi pažįstamoje ir nepažįstamoje aplinkoje ir vietovėje.

D.1.2.1. Orientuojasi artimiausioje aplinkoje, vietovės plane, Lietuvos žemėlapyje, mokytojui padedant įvardija juose esančią bendriausią gamtinių ir visuomeninių objektų informaciją.	D.1.2.2. Orientuojasi artimiausioje aplinkoje, vietovės plane, Lietuvos žemėlapyje ir gaublyje, nurodo juose esančią bendriausią gamtinių ir visuomeninių objektų informaciją.	D.1.2.3. Orientuojasi artimiausioje aplinkoje, vietovės plane, Lietuvos žemėlapyje ir gaublyje, įvardija juose esančią bendriausią gamtinių ir visuomeninių objektų ir reiškinių informaciją.	D.1.2.4. Orientuojasi artimiausioje aplinkoje, vietovės plane, Lietuvos žemėlapyje ir gaublyje, apibūdina juose esančią bendriausią gamtinių ir visuomeninių objektų ir reiškinių informaciją.
D.1.3.1. Lietuvos žemėlapyje randa ir parodo svarbiausius geografinius objektus (1-2 didžiausius miestus, upes, ežerus, Baltijos jūrą), mokytojui padedant pasaulio žemėlapyje – žemynus ir vandenynus.	D.1.3.2. Lietuvos žemėlapyje randa ir parodo svarbiausius geografinius objektus (2-3 didžiausius miestus, upes, ežerus, Baltijos jūrą), pasaulio žemėlapyje – žemynus ir vandenynus.	D.1.3.3. Lietuvos žemėlapyje randa ir parodo svarbiausius geografinius objektus (3–5 didžiausius miestus, upes, ežerus, Baltijos jūrą, transporto, geležinkelio kelius), pasaulio žemėlapyje – žemynus ir vandenynus.	D.1.3.4. Lietuvos žemėlapyje randa, parodo ir apibūdina svarbiausius geografinius objektus (5 didžiausius miestus, upes, ežerus, Baltijos jūrą, transporto, geležinkelio kelius), pasaulio žemėlapyje – žemynus ir vandenynus.
D.2. Gamtinės ir visuomeninės geografijos sistemų pažinimas			
Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
D.2.1. 1.Paaishkina, kuo svarbus Žemę gaubiantis oro ir vandens sluoksnis, augalija ir gyvūnija. Įvardija keletą gamtinių reiškinių ir procesų.	D.2.1.2. Apibūdina Žemės paviršių ir paaishkina, kuo svarbus Žemę gaubiantis oro ir vandens sluoksnis, augalija ir gyvūnija. Nurodo, kas yra gamtiniai reiškiniai ir procesai.	D.2.1.3. Apibūdina Žemės paviršių ir paaishkina, kuo svarbus Žemę gaubiantis oro ir vandens sluoksnis, augalija ir gyvūnija. Pastebi, atpažįsta gamtinius reiškinius ir procesus, pateikia pavyzdžių.	D.2.1.4. Apibūdina Žemės paviršių ir argumentuotai paaishkina, kuo svarbus Žemę gaubiantis oro ir vandens sluoksnis, augalija ir gyvūnija. Pastebi, atpažįsta gamtinius reiškinius ir procesus, pateikia pavyzdžių.
D.2.2.1. Mokytojui padedant įvardija gyvenamosios vietovės ir Lietuvos gyventojų socialinės, kultūrinės, ūkinės veiklos ypatumus.	D.2.2.2. Nurodo gyvenamosios vietovės ir Lietuvos gyventojų socialinės, kultūrinės, ūkinės veiklos ypatumus.	D.2.2.3. Apibūdina gyvenamosios vietovės ir Lietuvos gyventojų socialinės, kultūrinės, ūkinės veiklos ypatumus, pateikia pavyzdžių.	D.2.2.4. Apibūdina ir paaishkina gyvenamosios vietovės ir Lietuvos gyventojų socialinės, kultūrinės, ūkinės veiklos ypatumus.
D.2.3.1. Nurodo, kaip žmonės prisitaiko prie skirtingos aplinkos ypatybių.	D.2.3.2. Paaishkina, kaip žmonės prisitaiko prie skirtingos aplinkos ypatybių. Įvardija	D.2.3.3. Pateikia pavyzdžių apie gamtos ir žmonių tarpusavio ryšį. Paaishkina, kaip žmonės prisitaiko prie skirtingos aplinkos ypatybių.	D.2.3.4. Paaishkina, gamtos ir žmonių tarpusavio ryšį, kaip žmonės prisitaiko prie skirtingos aplinkos ypatybių, pateikia

	atsinaujinančius išteklius (saulės, vėjo, vandens energija).	Skiria ir apibūdina atsinaujinančius išteklius (saulės, vėjo, vandens energija).	keletą argumentų. Skiria ir apibūdina atsinaujinančius išteklius (saulės, vėjo, vandens energija).
D.3. Pasaulio geografinis pažinimas			
Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
D.3.1.1. Parodo žemėlapyje ir apibūdina žemynus bei vandenynus. Kelias pagrindines Lietuvos gamtos ir žmonių gyvenimo ypatybes įvardija su mokytojo pagalba.	D.3.1.2. Parodo žemėlapyje ir apibūdina žemynus bei vandenynus. Nurodo kelias pagrindines Lietuvos gamtos ir žmonių gyvenimo ypatybes.	D.3.1.3. Įvardija ir parodo žemėlapyje bei apibūdina žemynus, vandenynus. Nusako kelias pagrindines Lietuvos gamtos ir žmonių gyvenimo / veiklos ypatybes.	D.3.1.4. Įvardija ir parodo žemėlapyje bei išsamiai apibūdina žemynus, vandenynus. Nusako kelias pagrindines Lietuvos gamtos ir žmonių gyvenimo / veiklos ypatybes, pateikia pavyzdžių.
D.3.2.1. Mokytojui padedant įvardija Lietuvos ir pasirinktos pasaulio vietovės žmonių verslų (veiklos) ir gyvenimo būdo kaitą siejant tai su klimatu, gamtos ištekliais.	D.3.2.2. Lygina Lietuvos ir skirtingų pasaulio vietovių žmonių verslų (veiklos) ir gyvenimo būdo kaitą siejant tai su klimatu, gamtos ištekliais.	D.3.2.3. Lygina Lietuvos ir skirtingų pasaulio vietovių žmonių verslų (veiklos) ir gyvenimo būdo kaitą siejant tai su klimatu, gamtos ištekliais, technologijomis.	D.3.2.4. Lygina (duomenis pateikia skirtingomis diagramomis) Lietuvos ir skirtingų pasaulio vietovių žmonių verslų (veiklos) ir gyvenimo būdo kaitą siejant tai su klimatu, gamtos ištekliais, technologijomis.
D.3.3.1. Nurodo žemynus, mokytojui padedant papasakoja apie žmonių gyvenimą skirtinguose žemynuose. Atsako į nesudėtingus klausimus apie tai, kuo svarbi žmonėms gyvenamoji vieta, aplinka.	D.3.3.2. Nurodo žemynus, pagal pateiktą pavyzdį papasakoja apie žmonių gyvenimą skirtinguose žemynuose. Kelia nesudėtingus klausimus apie tai, kuo svarbi žmonėms gyvenamoji vieta, aplinka.	D.3.3.3. Apibūdina žemynus, pateikia pavyzdžių apie žmonių gyvenimą skirtinguose žemynuose. Kelia ir atsako į klausimus, kuo svarbi žmonėms gyvenamoji vieta, aplinka, jų pažinimas.	D.3.3.4. Apibūdina žemynus, pateikia pavyzdžių apie žmonių gyvenimą skirtinguose žemynuose. Kelia ir argumentuotai atsako į klausimus, kuo svarbi žmonėms gyvenamoji vieta, aplinka, jų pažinimas.
D.4. Geografinių tyrimų gebėjimai			
Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
D.4.1.1. Mokytojui padedant kelia nesudėtingus klausimus apie artimiausios (geografinės) aplinkos objektus.	D.4.1.2. Kelia klausimus apie artimiausios (geografinės) aplinkos objektus, vietas.	D.4.1.3. Kelia klausimus apie artimiausios (geografinės) aplinkos objektus, vietas, reiškinius.	D.4.1.4. Numato, kur, kokiais būdais galima gauti atsakymus į klausimus apie artimiausios (geografinės) aplinkos objektus,

			vietas, reiškinius, žmogaus veiklos poveikį gamtai.
D.4.2.1. Randa įprastiniuose (spausdintuose, aplinkos daiktuose) šaltiniuose geografinę informaciją ir su mokytojo pagalba ją panaudoja.	D.4.2.2. Randa įprastiniuose (spausdintuose, elektroniniuose, aplinkos daiktuose) šaltiniuose geografinę informaciją, ją tikslingai panaudoja pagal pateiktą pavyzdį.	D.4.2.3. Randa įprastiniuose (spausdintuose, elektroniniuose, aplinkos daiktuose) šaltiniuose geografinę informaciją ir ją tikslingai panaudoja.	D.4.2.4. Randa įprastiniuose (spausdintuose, elektroniniuose, aplinkos daiktuose) šaltiniuose geografinę informaciją ir ją tikslingai panaudoja skirtinguose kontekstuose.
D.4.3.1. Pavaizduoja artimiausioje geografinėje aplinkoje pastebėtas/stebimas objektų, vietas piešiniu, atsakydamas į nesudėtingus klausimus juos pakomentuoja.	D.4.3.2. Pavaizduoja artimiausioje geografinėje aplinkoje pastebėtas/stebimas objektų, vietas piešiniu, schema ir juos pakomentuoja.	D.4.3.3. Pavaizduoja artimiausioje geografinėje aplinkoje pastebėtas/stebimas objektų, vietas piešiniu, schema, paprasčiausiu modeliu ir juos pakomentuoja.	D.4.3.4. Pavaizduoja artimiausioje geografinėje aplinkoje pastebėtas/stebimas objektų, vietas piešiniu, schema, paprasčiausiu modeliu, skaitmeniniame formate ir juos pakomentuoja.
D.4.4.1. Pasirenka geografinę priemonę (vaizdą, planą), įvardija joje pateiktus / pavaizduotus daiktus.	D.4.4.2. Pasirenka ir paanalizuoja geografinę priemonę (vaizdą, planą, žemėlapi), įvardija joje pateiktus / pavaizduotus daiktus.	D.4.4.3. Pasirenka ir paanalizuoja geografinę priemonę (vaizdą, planą, žemėlapi), apibūdina joje pateiktus / pavaizduotus daiktus, siekia nustatyti jų tarpusavio sąsajas.	D.4.4.4. Pasirenka ir paanalizuoja geografinę priemonę (vaizdą, planą, žemėlapi), apibūdina joje pateiktus / pavaizduotus daiktus, nustato jų tarpusavio sąsajas pagal pateiktus požymius.
D.4.5.1. Parengia trumpą pasakojimą pagal pateiktą planą pasirinkta (geografinė) tema, jį iliustruoja pasirinktomis priemonėmis.	D.4.5.2. Parengia trumpą pasakojimą pasirinkta (geografinė) tema, jį iliustruoja pasirinktomis priemonėmis.	D.4.5.3. Parengia trumpą apibendrinantį pasakojimą pasirinkta (geografinė) tema, jį iliustruoja vaizdinėmis ir kitomis priemonėmis.	D.4.5.4. Parengia trumpą apibendrinantį pasakojimą pasirinkta aktualia (geografinė) tema, jį iliustruoja vaizdinėmis ir kitomis priemonėmis ir parengia pristatymą klasėje/mokykloje.